

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vendulka Zemanová

Volnočasové aktivity jako prevence

rizikového chování mládeže

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Zuzana Hadj Moussová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2016

BACHELOR THESIS

Vendulka Zemanová

**Leisure activities as a means of preventing
youth risk behavior**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Zuzana Hadj Moussová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 20. 2. 2016

.....

Poděkování

Děkuji PhDr. Zuzaně Hadj Moussové za vedení práce, za pomoc při zpracování teoretické části, ochotu a cenné odborné rady.

Anotace

Cílem předkládané bakalářské práce je zjistit, jakou pozici zaujímá způsob trávení volného času v prevenci sociálně patologických jevů. Cílovou skupinu tvoří mládež ve věku od 16 do 20 let. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část je zaměřena na mládež a volný čas, na funkce a formy volnočasových aktivit, pozornost je věnována institucím pro volný čas a formám rizikového chování, které se vyskytují u žáků a studentů ubytovaných na domově mládeže.

V praktické části je na základě průzkumu zjišťováno, jakým způsobem tráví středoškoláci svůj volný čas, jaké mají možnosti a jak jsou oni sami s kvalitou a nabídkou trávení volného času spokojeni. Jsou zpracovány výsledky dotazníkového šetření a na základě těchto výsledků jsou vyvráceny či potvrzeny předpoklady průzkumu.

Klíčová slova

Mládež, volný čas, volnočasové aktivity, poruchy chování, prevence

Annotation

The aim of this thesis is to determine how the way of spending free time figures in the prevention of risk behavior. The target group are young people aged 16 to 20. The work is divided into both theoretical and practical parts.

The theoretical part focuses on youth and leisure, the functions and forms of leisure activities, attention is paid to leisure institutions and behavioral disorders that occur with students accommodated at dormitories.

Based on a survey, the practical part focuses on how the secondary school students spend their leisure time, what their possibilities are and how they are satisfied with the quality and offer of leisure activities. The survey results are evaluated and based on these results the presumptions of the survey are or confirmed or refuted.

Keywords

Leisure, leisure activities, prevention, risk behavior, youth

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 MLÁDEŽ V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	10
1.1 Vymezení pojmu	10
1.2 Psychosociální vývoj dospívajících	11
1.3 Charakteristika mládeže na přelomu tisíciletí	13
2 VOLNÝ ČAS.....	16
2.1 Vymezení pojmu	17
2.2 Aspekty volného času.....	18
2.3 Funkce volného času	20
2.4 Formy volnočasových aktivit	21
2.5 Faktory ovlivňující volný čas.....	23
2.5.1 Vnitřní faktory	23
2.5.2 Vnější faktory	25
3 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	33
3.1 Příčiny rizikového chování.....	33
3.2 Formy rizikového chování	35
3.3 Prevence.....	36
3.3.1 Obsah prevence	36
3.3.2 Členění prevence.....	37
PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	41
4.1 Cíle výzkumného šetření a formulace hypotéz.....	42
4.2 Charakteristika souboru dotazovaných	42
4.3 Metody výzkumu.....	43
4.4 Vyhodnocení dotazníků a analýza získaných dat	43
4.5 Shrnutí, vyhodnocení hypotéz	53
ZÁVĚR.....	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57
SEZNAM ZKRATEK.....	60
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Volný čas dětí a mládeže, zejména jeho náplň, se v současné době ukazuje jako závažné téma hodné řešení, neboť se zvyšují počty mladistvých narkomanů, gamblerů, a s tím související kriminalita mládeže.

Domov mládeže jako zařízení pro výchovu mimo vyučování má velmi dobré předpoklady k pravidelnému a každodennímu pedagogickému ovlivňování volného času žáků, kteří po dokončení základní školy pokračují ve studiu na středních školách. Dnešní dospívající mají stále více volného času. Někteří si s ním však nevědí rady, nemají dostatek zkušeností a nedovedou se orientovat v oblastech zájmových činností. Důvodem bývá nezáměr rodiny, nedostatek prostředků k financování koníčků a zájmů dětí, návyk rodiny trávit volný čas pasivně, nestarat se o to, co dítě ve volném čase dělá, dopad nefunkčních rodin. Pro mnohé je právě domov mládeže místem, kde se poprvé setkávají s plánovitým uchopením volného času, kde mohou volný čas naplňovat cíleně s ohledem na kvalitu a smysluplnost. Je velmi důležité ukázat těmto žákům, že nemusí volný čas nechat plynout samospádem, a přesto pro ně může tento časový prostor zůstat časem „volným“.

Snahou DM je působit na žáky tak, aby se dokázali po odchodu ze školy uplatnit v dalším životě nejen z hlediska svých znalostí, ale aby byli schopni komunikovat s lidmi, spolupracovat s nimi, zvládat konfliktní situace, reflektovat své chování a prožívání a udržovat kvalitní mezilidské vztahy. Pokud vychovatelé v DM cíleně budují pravidla společného života, která posilují toleranci a respekt a vzbuzují pocit sounáležitosti, a zároveň učí příjemně a smysluplně trávit čas, který žákům zbývá po splnění všech povinností, významně tím minimalizují riziko nežádoucích projevů chování. Zda se tohoto cíle daří dosáhnout, zjistíme pomocí výzkumného šetření, provedeného v rámci této bakalářské práce.

Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se v první kapitole zaměřuje na vymezení pojmu mládež, věnuje se jejímu psychosociálnímu vývoji, přináší pohled na současnou mládež. Druhá kapitola definuje pojem volný čas, funkce a formy volnočasových aktivit. Dále přináší stručnou charakteristiku činitelů, kteří volný čas

ovlivňují, a popisuje zařízení pro výchovu a vzdělávání ve volném čase. Třetí kapitola je věnována rizikovému chování, jeho příčinám, formám, a prevenci nežádoucích projevů chování. Praktická část se věnuje výzkumné části bakalářské práce: formulaci dílčích cílů šetření, metodologii, charakteristice zkoumaného vzorku a interpretaci získaných dat. Práce je zakončena shrnutím, seznamem použité literatury a doplněna přílohami.

TEORETICKÁ ČÁST

1 MLÁDEŽ V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

Období dospívání je pokládáno za sociokulturně determinovanou životní etapu, která v naší tzv. vyspělé západní společnosti vznikla v době, kdy se životy mladých lidí příliš vzdálily životnímu stylu dospělých. Dospívající přestali s dospělými trávit takové množství času jako dříve v minulosti a naopak vznikly instituce, které byly primárně určeny jen jim. Tak se stalo, že dospělí vytvořili podmínky pro existenci vývojové etapy dospívání, ale paradoxně si v současné době se svými dospívajícími potomky mnohdy nevědí rady, případně se dospívání svých dětí děsí a při pohledu na hlučně se bavící mládež odvracejí zrak a přemýšlejí o trapnosti této chvíle.

Dospívající představují specifickou skupinu, která však nemusí v dospělých vyvolávat jen pobouření či rozčilení, ale také údiv a nadšení. Jestliže jim vychovatelé poskytnou optimální podmínky pro jejich rozvoj, zpravidla je překvapí svým způsobem přemýšlení, svými zájmy, ochotou aktivně se zapojovat do různorodých činností i snahou vytvořit si kolem sebe přátelské prostředí a pestrou i pevnou sociální síť, v níž jsou zastoupeni jak vrstevníci, tak dospělí.

1.1 Vymezení pojmu

Pokud hovoříme o dospívání, máme zpravidla na mysli druhou dekádu života jedince. Jednotliví autoři se mírně liší v přesném vymezení dospívání, nejběžnější bývá členění na ranou a pozdní adolescenci (Vágnerová, 2005). V některých případech jsou dokonce uváděny tři etapy dospívání, tj. rané dospívání – 11 až 13 let, střední dospívání – 14 až 16 let, a pozdní dospívání – 17 až 20 let (Macek, 2003). Za klíčový moment, jímž se adolescence ukončuje, lze chápat absolvování střední školy.

Vedle pojmů dospívání a adolescence se v podobném či stejném vymezení používá pojem mládež. Toto označení je typické pro pedagogiku a sociologii, zatímco označení adolescence je charakteristické spíše pro psychologii (Kraus, 2006).

Z Pedagogického slovníku (Průcha, 2009) se můžeme dozvědět, že mládež je „sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společnosti, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové.“ (Průcha, 2009, s. 124)

Také Skalková (2007, s. 21) charakterizuje mládež jako „sociální kategorii, která se utvářela především v moderní době, i když má dlouhou historii. Představuje období věku přípravy na život dospělých: získání povolání, osvojení správného chování, získání společenského uznání aj., což znamená, že jde tedy o etapu socializace a kvalifikace“. Dále uvádí, že „z pohledu postmodernismu se ztrácí hranice mezi věkem dětství, mládeže a dospělosti, že se sféry dětství, mládeže a dospělosti nebývale prolínají a zároveň se tyto procesy ukazují jako různosměrné a rozporné. Důvodem jsou mnohé faktory, jako např. prodlužování délky studia a s tím související závislost na rodičích, ale i opačné procesy vlivem médií, kdy děti i mládež snadněji pronikají do světa dospělých“.

1.2 Psychosociální vývoj dospívajících

Předchozí charakteristiky dospívání, včetně jeho časového vymezení, se liší v závislosti na sociokulturních a historických podmínkách, v nichž probíhá vývoj jedince. Na přelomu 20. století byly pod vlivem historických změn ve společnosti položeny základy klíčových charakteristik adolescence, jak je v určité formě pozorujeme u dospívajících až do současnosti. Ke změnám a vývoji přispěly mimo jiné nově vzniklé zákony, které omezily práci mládeže a naopak ustanovily různé formy sekundárního vzdělávání. Tak se mladí lidé v druhém desetiletí svého života významně vzdálili světu dospělých a životu s nimi (Krejčová, 2011). V současné době je zcela běžné, že mladí lidé pokračují v průběhu celého druhého desetiletí života ve svém vzdělávání. Jejich život již neodpovídá dětskému prožívání světa, avšak školní docházka a s ní související závislost na rodině a dalších institucích vytvářejí stále větší odstup od dospělosti.

V průběhu 20. století došlo ke stále výraznějšímu vytlačování dospívajících ze společnosti dospělých, čímž jako by ztráceli své vlastní území. Na tyto společenské změny reagovali dospívající vytvořením tzv. subkultury mládeže (Macek, 2003). Mladí lidé se začali svým chováním, životním stylem, zájmy a dalšími charakteristikami vymezovat jak vůči dětství, tak vůči dospělosti. V současnosti se mládež vymezuje především prostřednictvím svých hudebních preferencí. S nimi úzce souvisejí módní trendy a vzhled, specifické formy chování a zájmů a v neposlední řadě slovní zásoba a vyjadřování, které se mnohdy natolik liší od mluvy dospělých, že dochází k řadě nedorozumění i konfliktů (Krejčová, 2011). Současně také platí, že dospívající nestojí o to, aby dospělí používali jejich jazyk, případně se jim snažili přiblížit stylem oblékání nebo poslechem obdobné hudby. Zpravidla jim není nijak sympatické, že se jim tímto způsobem chtějí zalíbit, resp. proniknout do jejich prostředí. Spíše oceňují, když dospělí jejich projevy tolerují a jsou ochotni jim naslouchat, když o těchto tématech hovoří nebo řeší některé z jejich pohledu zásadní otázky.

P. Macek poukazuje zejména na společenské změny v druhé polovině 20. století, které podnítl rozvoj subkultury mládeže. Na jednu stranu přispěly ke vzniku tzv. kultu mládí v současné společnosti, na druhou stranu prohloubily vývojové obtíže adolescentů a vzdálily je dospělým. Uvedený autor mezi ně řadí (Macek, 2003):

- vysokou mobilitu obyvatelstva;
- hodnotovou a názorovou pluralitu ve společnosti;
- důraz na rozvoj individuality;
- nutnost dlouhodobé a specializované profesionální přípravy;
- demokratizaci společenského a rodinného života;
- nové pojetí mužské a ženské role, sexuality a partnerských vztahů;
- oslabení rodinných vazeb a posílení vrstevnických vztahů a vlivu školy;
- vznik propracovanější a přísnější legislativy na ochranu dětí a mládeže.

Je zjevné, že prostředí, v němž se mladí lidé pohybují, interpersonální vztahy, které budují, i společenské instituce, které se zpravidla podílejí na jejich výchově a

vzdělávání, sehrávají nesmírně významnou roli s psychosociálním vývoji adolescentů. Na jednu stranu mohou představovat zdroje podpory a rozvoje, které vyústí do dospělé zralosti a autonomie. Na druhou stranu mohou sehrát roli rizikových faktorů ve vývoji jedince právě v průběhu dospívání, které je chápáno jako relativně nestabilní životní etapa hledání, negativně ovlivnit další životní cestu dospívajícího a jeho výraznější přimknutí ke specifické subkultuře (Vágnerová, 2005).

Mezi hlavní zdroje podpory v období dospívání jsou tradičně řazeny rodina, škola (tj. především učitelé a vychovatelé) a vrstevnická skupina. Mezi socializační vlivy pochopitelně také patří různorodé volnočasové organizace, s nimiž dospívající udržují kontakt. V neposlední řadě je stále více zdůrazňován vliv masmédií na každodenní realitu dospívajících, která interpretují jejich svět, budují normy chování i další charakteristiky adolescence. Mimo to řada z nich poskytuje značné množství snadno dostupných stimulů a informací, což může vést ke snížení aktivity dospívajících a jejich větší izolaci. Pro dospělé vychovatele proto může být v některých případech nesmírně obtížné sledovat jejich vývoj, návyky a zájmy, neboť nemají dostatek informací o podnětech, které jsou jim zprostředkovány masmédií.

1.3 Charakteristika mládeže na přelomu tisíciletí

Jaká je současná mládež, jaké jsou trendy jejího vývoje a jak k mládeži přistupovat? Je společnost schopna naslouchat a porozumět problémům adolescentů? A jak pomáhá prakticky naplňovat životy mladých lidí? To jsou základní otázky rodičů, učitelů, vychovatelů i odborníků. Na tyto otázky nejsou jednoduché odpovědi. V současné době se zdá, že společnost některým dospívajícím „*dokáže nabídnout jen množství braku a kýče v různých podobách anebo silové vyžití v komercializovaném sportu*“ (Sak, 2000, s. 59).

Náš přední sociolog Keller (2005, s. 4) hodnotí mladou generaci následujícími nepřilíživými slovy: „*Bezpečně se o ní ví jen to, že vyrostla v systému, který mluví slovy andělskými o svobodě a neomezených možnostech, a který by si docela dobře vystačil i bez ní. V blankytném moři pravdy a lásky se uplatní jen ti z nich, kteří v tvrdé*

a neúprosné konkurenci převálcují méně šťastné vrstevníky. Tito mladí věrně kopírují systém, ve kterém žijí. Proto jsou tak agresivní, pouze nevědí, jak jejich agresivitu vhodně nasměrovat, aby to kariéru usnadnilo, nikoliv předčasně pohřbilo.“

Různé průzkumy, zaměřené na postoje a hodnoty současné mladé generace (Sak, Kraus, Žumárová, Macek), ukazují vyšší příklon k materiálním hodnotám, přičemž však nijak výrazně neklesl zájem o jiné oblasti života. Ve srovnání s předchozími generacemi se také zvýšila hodnota aktivit, které přinášejí zábavu, odpočinek a uvolnění. Zajímavé je, že ve vyšší míře, než tomu bylo dřív, dospívající kladou důraz na společenský status, tzn. kdo patří k jaké vrstvě, v jaké komunitě se pohybuje, co studuje, jakou má profesi, jaké přátele. S tím koresponduje i příslušnost k různým subkulturám, někteří dospívající mají potřebu vymezit se ne proti světu dospělých, ale proti převažující, tzv. mainstreamové kultuře a životnímu stylu.

Tabulka č. 1: Preference hodnot mládeže ve věku 15 - 30 let v letech 1984 – 2005. Index (minimum - 1, maximum - 5)

Hodnota	Rok								
	1984	1991	1992	1993	1996	1997	2000	2002	2005
Majetek	3,1	3,3	3,2	3,3	3,5	3,3	3,4	3,4	3,5
Láska	4,3	4,3	4,6	4,6	4,6	4,7	4,7	4,7	4,6
Zájmy a koníčky	3,6	3,4	3,6	3,6	3,6	3,7	3,8	3,8	3,8
Zdraví	-	4,8	4,8	4,8	4,8	4,7	4,9	4,9	4,8
Společenská prestiž	2,8	2,7	2,7	2,7	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7
Svoboda	-	4,5	4,6	4,4	4,4	4,4	4,6	4,5	4,4
Plat, další příjmy	4,1	4,0	3,8	3,8	4,0	3,7	3,9	3,9	4,1
Bůh	-	-	-	-	-	2,2	2,3	2,3	1,9
Přátelství	4,4	4,0	4,5	4,4	4,4	4,5	4,6	4,5	4,6
Vzdělání	3,9	3,7	4,0	3,8	3,9	3,7	4,0	3,9	3,9
Rozvoj osobnosti	3,8	3,9	4,2	4,0	4,0	4,0	4,2	4,0	4,0
Úspěšnost v zaměstnání	4,0	4,0	3,9	3,7	3,9	3,8	4,0	3,9	4,0
Užitečnost druhým lidem	4,1	3,9	3,9	3,8	3,8	3,8	3,9	3,7	3,7
Pravda, poznání	-	-	-	-	4,2	4,1	4,2	4,2	3,9
Politická angažovanost	2,7	1,8	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6	1,5
Mír	4,8	4,6	4,8	4,7	4,6	4,5	4,6	4,6	4,4
Životní prostředí	-	4,7	4,7	4,5	4,5	4,3	4,5	4,4	4,2
Podnikání	-	3,1	3,0	3,0	2,8	2,6	2,6	2,8	2,7
Veřejně prospěšná činnost	3,0	2,6	2,4	2,5	2,4	2,5	2,6	2,5	2,5
Demokracie	-	-	4,5	4,1	4,0	4,1	4,3	4,3	4,1

Zdroj: Sak, Saková. Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže od r. 2007

V roce 1992 psycholog Petr Macek provedl výzkum, v jaké míře jsou pro dospívající důležité nové informace a do jaké míry se přitom potřebují opřít o určitá pravidla a normy. Tehdy se ukázalo, že pokud si adolescent ujasňoval, kdo a kým je,

přikládal přibližně stejnou důležitost novým informacím jako názorům autorit a osvědčeným pravidlům, kterými se má řídit. Když v roce 2001 tento výzkum zopakoval u tehdejší věkové skupiny 14-16letých, obraz výsledků byl poněkud odlišný. Orientace na nové informace zůstala přibližně stejná, nečekaně se však zvýšila potřeba hledat normy a pravidla, které by dospívajícím pomohly v sebedefinování. Macek usuzuje, že „jde pravděpodobně o pocitovou reakci na život v naší „postmoderní době“, kdy se téměř o všem - podle zrovna platných okolností – vyjednává anebo se prosazuje aktuální mocí a silou. Možná je to dokonce tak, že více platných pravidel a norem nacházejí dnešní adolescenti ve virtuálním světě počítačových her než v běžném životě – tam se snadněji definují „charaktery“ a bojuje se za dobro proti zlu. Zakotvit sebe sama v těchto kategoriích v reálném životě je mnohem složitější.“ (Macek, 2003, s. 53)

Kdybychom se před padesáti lety zeptali šestnáctiletých, jestli se těší na to, až budou dospělí, většina by pravděpodobně řekla, že ano. Zeptáme-li se dnes, jsou v odpovědi na tuto otázku často rozpačití. Dospělost v tradičním pojetí, tj. jako období stability a dlouhodobých závazků, už není u adolescentů tak atraktivním obdobím, jako bylo pro nás. Dospívající ji dnes považují za stav strnulosti, období starostí, kompromisů, konvencí a nudy.

2 VOLNÝ ČAS

Volný čas mládeže a jeho naplňování vhodnými aktivitami hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci. Kvalitní zabezpečení trávení volného času může, i když jen do značné míry, kompenzovat nedostatky rodinného prostředí, školského systému a dalších vlivů.

V oblasti volného času došlo v životě dospívajících ke změnám, a to především v institucionálním zabezpečení volného času mládeže. V současnosti volný čas vypovídá o určitém bodu společenské transformace. Dochází ke komercionalizaci kultury a sportu, mění se nebo zanikají instituce zájmové umělecké činnosti, s nástupem informačních technologií probíhá informační revoluce, snižují se či ruší státní dotace, hledají se nové formy ekonomické podpory státu pro činnost dospívajících ve volném čase. (Sak, 2000)

Způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu a velmi úzce souvisí se způsobem života jedince. Životní styl reflektuje hodnotovou orientaci člověka, která se utváří na základě aktivit jedince a vlivem životních podmínek. Přisuzuje se jí různý význam, „pro některé lidi je největší hodnotou práce, volný čas někdy posuzují dokonce jako něco nesprávného“ (Pávková, 2002).

Pokud společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dospívajících, urychlí tím rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a potlačí rozvoj negativních sociálních rysů. Právě ve sféře volného času se totiž rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplnění jeho potřeb a zájmů a na druhé straně tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání. I když primitivní ekonomický kalkul vidí volný čas mládeže jako zbytkovou a zbytnou oblast, hlubší ekonomický pohled, který počítá s efektivitou a produktivitou potenciálu mladé generace získaného volnočasovými aktivitami a s prostředky ušetřenými na následné kriminalitě a narkomanií mládeže, uznává ekonomický význam kvalitního trávení volného času mladé generace. (Sak, 2000)

2.1 Vymezení pojmu

Pod pojmem volný čas se mnohým vybaví čas, který je věnován především k vlastním činnostem, které děláme rádi, s potěšením a při kterých zpravidla fyzicky či psychicky relaxujeme a nabíráme síly k dalším činnostem, které přináší každodenní rytmus života. Mnoho odborníků se snažilo přesně vyjádřit definici volného času tak, aby obsahovala podstatu tohoto konání. Při definování volného času vycházeli z jeho základních funkcí, do kterých patří pomoc při reprodukci pracovní síly, v procesu harmonického a všestranného rozvoje osobnosti, při formování životních potřeb a způsobu jejich uspokojování, při rozvoji rodiny a jejích společenských úloh.

Němec (2002, s. 17) považuje volný čas za dobu, ve které „*je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu*“. Spousta (1996, s. 14) chápe volný čas „*jako zbytkový, který zbývá po splnění všech povinností – pracovních, studijních, rodinných i po uspokojení všech fyziologických potřeb*“. Je však potřeba si uvědomit, že určit hranice mezi volným časem a povinnostmi není jednoduché. Každý z nás je individualitou a tedy i činnost, která pro někoho znamená pouhou povinnost či nezbytnou nutnost může být pro druhého aktivitou, kterou považuje za příjemné trávení svého volného času.

Zajímavou charakteristiku rozdělení volného času nabízí Vážanský (1999), který definuje dvojí vymezení volného času - pozitivní a negativní. V pozitivním vymezení volného času se člověk může nezávisle na jakýchkoliv povinnostech výhradně svobodně realizovat. Není nikým a ničím nucen, a to ani svým podvědomím. Tento přístup bývá označován také jako psychologizující. Druhý přístup – sociologizující neboli negativní vymezení vykládá volný čas jako zbývající dobu celkového denního průběhu, která člověku zbývá po studijním nebo pracovním čase, úkolech v domácnosti a po uspokojování základních biologických a fyziologických potřeb. Toto pojetí chápe volný čas jako zbytkovou časovou hodnotu na relativně svobodné využití. Takovéto vymezení mě přivedlo k myšlence, jaký negativní vliv může mít rozsáhlost školních povinností a pracovních aktivit. Přesycení těmito povinnostmi a aktivitami snižuje pozitivní vnímání volného času a vede k celkové pasivitě jedince.

2.2 Aspekty volného času

V odborné literatuře zabývající se pedagogikou volného času (Pávková, 2002, Hofbauer, 2004) se autoři shodují v tom, že na problematiku volného času dětí a mládeže se lze dívat z různých pohledů:

- **z ekonomického hlediska** je důležité, kolik finančních prostředků společnost investuje do institucí zabývajících se využíváním volného času, a zda a kolik se jich vrací. Průmysl volného času je samostatným a většinou dobře prosperujícím odvětvím, které však rezignuje na vzdělávací cíle a kultivaci osobnosti. Zcela rozhodující je poptávka, nabídka a zisk. V institucionálním zájmovém vzdělávání je návratnost obtížně vyčíslitelná především proto, že se jedná o dopady v budoucnosti. Podle Pávkové (2002, s. 15) „o úrovni společnosti svědčí i to, kolik prostředků jsou lidé schopni a ochotni věnovat využívání volného času“.
- **z hlediska sociologického a sociálně psychologického** je zapotřebí sledovat, jak volnočasové aktivity pomáhají kultivovat mezilidské vztahy, jak vytváření neformálních skupin přispívá k socializaci jedince. Absence pozitivních citů, opakované neúspěchy ve škole a pocity nudy silně působí na jedince, vytvářejí podmínky pro hledání seberealizace v sociálně závadném prostředí.
- **z pohledu politického** je nutné zvážit, do jaké míry bude stát svými orgány zasahovat do volného času jedinců, zda jeho vzdělávací záměry budou adekvátně reagovat na možnosti ovlivňování volného času. Zájem státu o volný čas dětí a mládeže by měl spočívat především ve vytváření podmínek pro uspokojování aktivit, organizování a provozu školských zařízení věnujících se dětem a mládeži, v přípravě pedagogů pro volný čas, ve vytváření kladných a aktivních postojů společnosti k žádoucímu zaměření trávení. Nabídka aktivit pro volný čas by měla ve městech tvořit ucelený systém bez preferování institucí, organizací, či majetkových vztahů. Na nabídce volnočasových aktivit ve městě by se měli podílet všichni a využívat společně státní a obecní zdroje, platby účastníků a sponzorské dary.

Hofbauer (2004) ve své knize Děti, mládež a volný čas uvádí tři politické modely, které se v průběhu doby vyvinuly v evropských zemích vzhledem k mladé

generaci a jejímu volnému času. Model živelnosti a nezájmu státu ponechává zajištění péče o volný čas dětí a mládeže především na rodině, různých spolcích, sdružení a církvi. Iniciativa je zde ponechána na občanské společnosti a mezilidské solidaritě. Model utopického socialismu reaguje na tvrdé podmínky života a složitý vývoj společnosti na přelomu 19. a 20. století. Volný čas byl strnule stanoven na 8 hodin a jeho využití bylo kolektivisticky ujednoceno. Dále byly zdůrazněny společné cíle a jednotné postupy při koncipování volnočasových aktivit. Třetí model reálně optimistický je modelem nejmladším a snaží se překonat nedostatky výše zmíněných modelů. Orientuje svoji pozornost na každého jednotlivce zvlášť, klade důraz na dobrovolnost a prospěšnost aktivit ve volném čase a na neformální participaci jednotlivce. Tento model pružně reaguje na různorodost, dynamičnost a proměnlivost mladé generace. A dává ji možnost k vlastní iniciativě.

- **Zdravotně hygienické hledisko** má sledovat možnosti podpory zdravého tělesného vývoje člověka prostřednictvím volnočasových aktivit. Zdravotníky zajímá respektování křivky výkonnosti jedince, hygiena prostředí, duševního života a sociálních vztahů, uspořádání režimu dne. Správné využívání volného času se pozitivně projevuje ve zdravotním stavu člověka.
- **Z pedagogického a psychologického hlediska je třeba** brát do úvahy věkovou a individuální zvláštnosti jedince a jejich respektování ve volnočasových aktivitách, jakým způsobem činnosti ve volném čase uspokojují jeho biologické a psychické potřeby. Pedagogické působení by mělo vytvářet prostor pro spontaneitu, seberealizaci, navazování sociálních kontaktů a získávání sociálních dovedností, podporovat kladné citové uspokojení a vytvářet pocity jistoty a bezpečí. Volný čas představuje na jedné straně široký rozsah možností v prevenci sociálně patologických jevů, na straně druhé představuje rizikový faktor, volný čas je tedy rizikem i příležitostí. Jeho množství relativně vzrůstá, avšak nárůst kvantity neznamená zvýšení kvality volného času. (Pávková, 2002)

2.3 Funkce volného času

Oblast volného času má své zvláštnosti a oblasti cílů, podmínek i prostředků. Má i své specifické funkce. Tyto funkce jsou dle Pávkové (2002) čtyři:

- **Výchovně vzdělávací** funkce spočívá v záměrném a cílevědomém působení na osobnost jedince, v rozvíjení jeho schopností, v usměrňování, kultivaci a uspokojování jeho zájmů a potřeb, ve formování žádoucích postojů a morálních vlastností. Působí na všechny složky osobnosti tělesnou, psychickou i sociální, podle zaměření příslušné instituce. Prostřednictvím pestrých a zajímavých činností lze jedince motivovat ke společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností a návyků a tím k rozvoji poznávacích procesů a k celoživotnímu vzdělávání.
- **Zdravotní** funkce podporuje zdravý tělesný a sociální vývoj jedince zejména tím, že přispívá k usměrňování režimu dne tak, aby pomáhal vytvářet zdravý životní styl. To spočívá ve střídání duševních i tělesných činností, práce a odpočinku, v podněcování a poskytování příležitostí k vydatnému pohybu, vedení ke zdravému stravování a upevňování zdravých stravovacích návyků, pěstování a upevňování hygienických návyků atd.
- **Sociální** funkce se nejčastěji chápe jako péče o děti a mládež, zajištění jejich bezpečnosti, dohledu, zajištění odpovídající činnosti v době, kdy skončilo vyučování a rodiče jsou v práci nebo jinak zaneprázdněni. Sociální funkce však může mít i jiné pojetí. Účast ve volnočasových aktivitách přináší dětem setkání i s ostatními dětmi, které pocházejí z různých sociálních vrstev a tím přispívá k poznání i jiných hodnot, než které jsou jedinci známé z domova a díky tomu dochází k socializaci již v raném věku dítěte.
- Zásadní funkcí volného času pro tuto bakalářskou práci je funkce **preventivní**, která klade důraz na prevenci výskytu negativních jevů u dětí a mládeže a následně i ve společnosti. Je snadnější problémům předcházet, než je řešit. Je také úspornější, protože sekundární prevence, popř. terciární, je mnohem nákladnější a výsledky u ní nejsou zaručeny. Proto stojí za to věnovat velkou pozornost, včetně materiálních prostředků prevenci primární. (Hájek, 2008)

2.4 Formy volnočasových aktivit

Volný čas dětí a mládeže a jeho naplňování pozitivními aktivitami hraje významnou roli při formování osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci. Efektivní využívání volného času by mělo být nezbytnou součástí moderní společnosti a života každého jedince, především dětí a mládeže. Optimálním stavem je uvést sféru povinností a volného času do rovnováhy, protože kvalitně strávený čas (Pávková, 2002):

- podporuje zdraví, tělesný vývoj a zdravý životní styl;
- působí efektivně jako prevence sociálně patologických jevů, je protipólem pracovního nasazení ve škole;
- podílí se na vytváření hodnotového systému;
- podporuje mnohostranný rozvoj jedince (mimo jiné i seberegulačních vlastností).

Je pochopitelné, že v mnohých případech požadavek kvalitně stráveného volného času naráží na bariéry, které jsou více či méně zásadním způsobem omezující a neumožňují prožívání volného času v žádoucí míře.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve svém materiálu Volný čas a prevence u dětí a mládeže z roku 2002 dělí formy aktivit volného času na dvě velké skupiny - aktivní a pasivní využívání volného času a odpočinku. Každá z forem má svá specifika a podoby. „*Současný vývoj aktivit dětí a mládeže není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivita, konzumnost, nenáročnost aktivit. Snižuje se frekvence aktivit obecně*“ (Volný čas a prevence u dětí a mládeže, 2002). Z hlediska optimálního využití volného času je důležité, aby aktivní jednání převažovalo nad tím pasivním (především u dětí a mladistvých je aktivní odpočinek základním prvkem zdravého životního stylu a tedy i prevence sociálně patologických jevů).

Aktivními činnostmi a zájmy rozumíme ty, u kterých „*dítě samo něco vytváří nebo provozuje nějakou činnost*“ (sport, umělecká činnost, trávení času s kamarády či rodiči, učení apod.), pasivními naopak takové, u nichž „*se dítě pouze omezuje na konzumaci něčeho, co vytvořil někdo jiný, má k tedy k předmětu zájmu pasivní vztah*“ (sledování TV, hraní her na počítači, odpolední „*nicnedělání*“ atd.). (Klíče pro život).

Zajímavé klasifikace nabízí Sak (2000). Jednotlivé aktivity, kterými se děti a mládež zabývají ve svém volném čase, rozděluje podle zaměření a věku účastníků.

Aktivity v závislosti na jejich obsahu:

- **Aktivity kulturně orientované** - zde patří málo frekventované kulturní aktivity jak receptivního, tak tvořivého charakteru a také mimoškolní vzdělávání. Jedná se například o návštěvy divadla, výstavy, koncerty vážné hudby, četbu knih, výtvarnou činnost atd.
- **Aktivity sportovně orientované** - jde o poměrně vyhraněnou, i když obsahově dosti chudou volnočasovou orientaci. Aktivita je zde zastoupena aktivním sportováním a též dalšími aktivitami jako například návštěva sportovního utkání, domácí práce, počítačové hry atd.
- **Aktivity extrovertně orientované** - tato aktivita obsahuje kontakt s druhým či se skupinou. Je výrazem sociabilních potřeb mládeže. Jedná se o partnerské a sexuální aktivity, ale také o návštěvy kaváren, restaurací a diskoték, které mají vedle sociabilní motivace i erotický aspekt.
- **Aktivity manuálně orientované** - tato aktivita představuje zcela specifickou orientaci ve volném čase. Ukazuje se, že manuální činnosti nevyplývají pouze z objektivní nutnosti. Část mládeže s manuálními dovednostmi hledá v této činnosti seberealizaci ve volném čase. Zde se řadí například kutilství, výstavba a údržba domu, bytu, práce na zahradě, chov zvířat, vedlejší výdělečná činnost atd.
- **Aktivity introvertně-konzumně orientované** - skupina nositelů těchto aktivit je zřejmě nejpasivnější skupinou. Zde patří například poslech hudby, odpočinek, nicnedělání, sledování televize, četba knih/časopisů atd. Poslech hudby, sledování televize a nicnedělání patří k dlouhodobě k nejfrekventovanějším a nejoblíbenějším aktivitám mládeže ve volném čase.

Aktivity v závislosti na věku:

- **Aktivity s věkem rostoucí** - na těchto aktivitách se ukazuje, že s přibývajícím věkem nabývají na významu činnosti, které nemají zájmový charakter, ale většina z nich se blíží činnostem nazývaným aktivitami v rámci mimopracovního procesu. Je to například četba novin, vedlejší výdělečná činnost, ruční práce atd. S rostoucím

věkem se také mění frekvence poslechu hudby. Mladí lidé ji s přibývajícím věkem poslouchají méně často.

- **Aktivity s věkem klesající** - do této skupiny patří nejnáročnější tvůrčí kulturní aktivity a také studium. Jedná se například o hudební a dramatickou činnost, výtvarné aktivity, chov zvířat, sběratelství, psaní deníku atd.
- **Aktivity s věkem rostoucí do určitého věku a pak klesající** - pokud jako věkovou hranici u těchto aktivit určíme věk 15 – 18 let, pak se jedná například o návštěvu kina, diskotéky, sledování videa, nicnedělání atd.
- **Aktivity s věkem klesající do určitého věku a pak rostoucí** - aktivit tohoto druhu není mnoho. Řadí se zde četba knih a domácí práce. Hraničním věkem, kdy je tato aktivita nejnižší, je 17 – 18 let.

Ačkoliv volný čas mohou děti a mládež trávit aktivně s rodinou či ve škole, mimo rodinu a školu, individuálně, v neformální skupině vrstevníků nebo v institucích s volnočasovou náplní, frekvence aktivit se snižují a prohlubuje se pasivita. Úbytek účastníků na organizovaných činnostech nás vede k zamyšlení nad potřebou izolace jedince od společnosti. Bezprostřední kontakt již není důležitý, do popředí se dostávají činnosti, které může jedinec provozovat o samotě, pouze s virtuálními společníky.

2.5 Faktory ovlivňující volný čas

Na trávení a způsobu využití volného času mají vliv různé faktory. Faktory můžeme rozdělit na vnitřní faktory, mezi které patří věk, pohlaví, fyzická kondice a zdravotní stav, psychickou kondici a příslušnost ke společenské vrstvě, a na faktory vnější, ke kterým řadíme rodinu, školu, vrstevnické skupiny, média a instituce pro volný čas.

2.5.1 Vnitřní faktory

Za vnitřní faktory je možné považovat stav jedince, který je dán a který nemůže ovlivnit. Tyto znaky jsou každému jedinci dány, některé při narození (např. pohlaví), jiné získá během života. Některé z nich se však během života mohou měnit v závislosti

na tom, jak jedinec nakládá se svým zdravím a ke které společenské vrstvě se během života zařadí. Neodmyslitelně jsou s životním úspěchem spjaty dispozice, vlohy, nadání a talent. Tyto vnitřní faktory do jisté míry určují naši úspěšnost během životní dráhy.

Níže jsou popsány ty faktory, které se svým působením nejvíce podílí na způsobu a kvalitě trávení volného času.

Věk

Věk patří mezi jeden ze základních faktorů, který určuje způsob využití volného času. Jiný způsob trávení volného času bude mít jedinec v předškolním a školním věku a jiný pak v dospělosti. Stejně tak i nároky na množství volného času se liší v závislosti na věku. Zatímco školní děti a mládež většinou považují za volný čas aktivity, které nejsou spojeny se školou, dospělý jedinec má pak volného času velmi málo. Jednotlivé věkové skupiny tráví volný čas odlišně. Jedinci, kteří jsou si věkově blízcí, mají na volný čas podobné požadavky. Proto můžeme jedince a jejich způsoby trávení volného času v závislosti na jejich věku rozdělit do skupin v rozmezí 10 let. Každá takto vzniklá skupina má na volný čas, jeho množství a kvalitu jeho trávení během jednotlivých období života jiné nároky.

Pohlaví

Pohlaví ovlivňuje způsob trávení volného času po celý život stejně. Už ve školním věku si děti vybírají volnočasové aktivity ve formě kroužků, volbu sportů podle toho, zda se jedná o chlapce či dívku. Určitě zde působí zvyky v dané oblasti země. Zatímco chlapci volí spíše aktivity zaměřené na sílu a rychlost, u dívek se čeká, že zvolí volnočasové aktivity zaměřené na krásu (tanec, hudba) a praktické dovednosti, které je možné uplatnit v dospělosti. V předškolním věku si nejsou děti schopny uvědomit, co je pro ně z hlediska pohlaví vhodnější. Ale už i v tomto období děti vědí, že fotbal je zaměřený více pro chlapce a panenky více pro dívky.

Fyzická kondice a zdravotní stav

Při trávení volného času existují určité limitující faktory a fyzická kondice je právě jedním z nich. Na zdatnosti a fyzických schopnostech závisí jednotlivé možnosti

využívání volného času. Fyzická kondice zvláště určuje, zda se budeme během volna věnovat sportovním aktivitám nejen rekreačně, ale i na závodní úrovni, nebo spíš vložíme naši energii do jiných činností jako je např. umění.

Bohužel v současné době se stále více setkáváme s tím, že děti svůj volný čas tráví hraním počítačových her. Ty tam jsou doby, kdy v období prázdnin byly hřiště plné dětí, které se věnovaly různorodým aktivitám a hrály různé hry. Vysedávání u počítačů a televize snižuje fyzickou kondici a pokud jsou v nadměrné míře konzumovány sladkosti, tak může způsobovat i obezitu. Proto by se zdravotnímu stavu a fyzické kondici měla věnovat velká pozornost hlavně ze strany rodičů, kteří mohou včas rozpoznat nastupující problémy.

Psychická kondice

Do psychické kondice můžeme zařadit duševní zdraví, které bývá považováno za nejcennější statek. Psychická kondice také určuje způsob, jak lidé tráví svůj volný čas. Dělník v továrně bude ve volném čase nabírat síly na další den. Naopak tomu bude u jedince, který při práci využívá duševní síly. U takového můžeme čekat, že svou psychickou kondici bude vylepšovat lehčí manuální prací nebo vytvářením určitých hodnot v podobě drobného kutilství. S lehkou nadsázkou můžeme říci, že volný čas působí jako lék pro dobré duševní zdraví a psychickou kondici.

2.5.2 Vnější faktory

Vnější faktory jsou ty, které utvářejí jedince během jeho vývoje. Mezi základní faktory socializace jedince patří v první řadě rodina, následuje škola. Během celého života ovlivňují jedince vrstevnické skupiny a kulturní prostředí, ve kterém žije.

Rodina

Rodina jako primární sociální skupina je pro většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti. (Hofbauer, 2004) uvádí tři způsoby, jakými se vliv rodiny na způsob trávení volného času uskutečňuje:

- **nápodobou a reprodukcí** - dítě by od rodičů mělo přijímat vzorce pozitivního volnočasového chování. Negativním příkladem pro dítě je pak například konzumní způsob života spojen s nudou, či protispolečenské aktivity jeho rodičů. *„Rodič, který se chová delikventně, nadměrně pije, bere drogy, je často nezaměstnaný nebo má jiné projevy „sociální nepřizpůsobivosti“, také zvyšuje pravděpodobnost, že dítě bude během dospívání přestupovat meze zákona.“* (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 45)
- **realizací individuálních i společných pravidelných zájmových činností dětí v rodině** - Matějček (2007) uvádí, že pro rozvoj dítěte je nezbytné, aby rodič neodděloval svůj osobní čas od času dítěte. Zároveň však upozorňuje, že vzájemné společné sdílení času musí být v jisté rovnováze – z výchovného hlediska není dobré, když se rodiče dítěti vtírají, vnucují a neuznávají jeho právo na soukromí, avšak platí to i obráceně – pokud rodiče dítěti nechávají absolutní volnost a nejeví o společně strávený čas zájem, vede to také k výchovným obtížím. Je tedy důležité, aby jak rodiče, tak i jejich děti trávili čas společně, ale měli také vyhrazen čas a prostor každý sám pro sebe.
- **sledováním a reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí** - rodina by měla dítěti napomáhat při hledání jeho životních cest. *„Vstřícné rodinné prostředí v rozvoji volného času svých dětí tedy hraje a má hrát významnou úlohu. Rozvíjí individuální předpoklady dětí a podporuje jejich kontakty s dalšími prostředími, bere v úvahu jejich volnočasové potřeby i zájmy a otevírá se pozitivním vnějším podnětům. Životní styl rodiny jako přirozený stimulátor a regulátor umožňuje tyto vlivy třídit, pozitivní využívat a nežádoucí eliminovat“* (Hofbauer, 2004, s. 64).

Jak už bylo řečeno, rodina je první instancí pro předávání vzorů a volby zálib. Řada rodičů nabízí svým dětem spoustu věcí, ale nedbá na volný čas dětí, na to, co děti ve svém volném čase dělají a s kým. Řada rodičů z důvodů finančních, časových apod. dětem v oblasti volného času nemůže nabídnout příliš mnoho, někteří to zase nepovažují za důležité.

Společně strávený volný čas posiluje rodinné vztahy a sytí citové potřeby dětí. V rámci volnočasových aktivit a zejména sportu je optimální vypořádat se s obtížným úkolem rodiny – výchovou dětí ke svobodě a zodpovědnosti. Dobrá výchova

k odpovědnosti a umění zacházet se svobodou volby jsou důležitými prvky dobré výchovy a prevencí prakticky čehokoliv.

Škola

Škola je prostředím, které dítě určitým způsobem stimuluje a rozvíjí. Má své požadavky a očekávání, které mohou být pro některé těžko splnitelné. Hodnocení jejich výkonu i chování může do budoucna ovlivnit sebehodnocení dítěte. Pro neúspěšné nebo špatně adaptované dítě se může stát ohrožujícím, nebo naopak bezvýznamným prostředím (např. tehdy, pokud rodina nepovažuje školní prospěch za podstatný). Důležité jsou i vztahy mezi učiteli a žáky, které mohou být oboustranně stresující. Pedagog je autoritou, jež má určitou moc (i když objektivně dost omezenou), a proto může dítě různým způsobem ovlivnit. (Vágnerová, 2004). Navíc škola svým přístupem k využívání volného času, který je realizován v návaznosti na výuku a v jejím průběhu, významně přispívá k osvojení si aktivního nebo pasivního přístupu dětí a mládeže k trávení volného času a hlavně k optimální kvalitě volnočasových aktivit. Většina škol nabízí možnost aktivního trávení volného času formou nepovinných předmětů, zájmových kroužků apod.

Školská výchovná a ubytovací zařízení

Domovy mládeže (dále též DM) poskytují žákům středních škol a studentům vyšších odborných škol ubytování, výchovně vzdělávací činnost navazující na výchovně vzdělávací činnost školy a zajišťují celodenní stravování. Účelem DM je také vést žáky a studenty k plnohodnotnému využívání volného času formou zájmových činností (Pávková, 2002).

Bohužel v současné době jsou DM na okraji zájmu státní správy, a to jak v oblasti aktualizace právních předpisů, tak i financování a materiálního zabezpečení. Funkce DM bývá zužována na poskytování ubytovacích a stravovacích služeb a jejich vzdělávacím cílům bývá věnována minimální pozornost. Přitom je opomíjeno, že právě v těchto zařízeních tráví tato ohrožená věková skupina nejvíce volného času.

Ambice a poslání domovů mládeže ve vzdělávání a výchově jsou především v oblasti výchovy osobnosti a socializace žáka a výchovy v době mimo vyučování.

Prioritní cíle a úkoly spočívají v neformálním vzdělávání, v přípravě na vyučování a sebevzdělávání a v pedagogickém ovlivňování volného času, tzn. v citlivém pedagogickém vedení žáků k účelnému využívání volného času, k výchově k volnému času. K tomu DM volí specifické prostředky, formy a metody.

Z poslání, cílů i vzdělávací praxe DM je patrné, že domovy mají předpoklady významně se podílet na realizaci Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020, dokumentu MŠMT, který určuje strategické cíle státní politiky ve vztahu k mládeži. Pro realizaci cílů tohoto dokumentu mají DM dobré podmínky, většinu z nich již realizují ve své činnosti s žáky, a proto je mohou v této koncepci přijmout za své a podílet se na jejich plnění.

Vrstevnícká skupina

Vrstevnícká skupina získává v průběhu dětství čím dál větší vliv. Nárůst jejího významu souvisí s celkovým psychickým vývojem dítěte, jeho osamostatňováním a odpoutáváním z vázanosti na rodinu. Již v předškolním věku a na počátku školní docházky představují vrstevníci důležitou skupinu, jež slouží k rozvoji určitých schopností a dovedností (jiného druhu, než jsou ty, které rozvíjí a posiluje rodina a škola) a ke sdílení společných zážitků. V této skupině dítě nemá své postavení jisté, musí se umět prosadit, ale zároveň musí umět získat ostatní, aby je byli ochotni akceptovat. Právě postavení jedince ve skupině, ať už je oblíbený či neoblíbený, často poznamenává celý jeho další život. Výrazně se to projeví v sebehodnocení a sebevědomí dítěte. (Vágnerová, 2004). V období dospívání se jedinec odpoutává ze závislosti na rodičích a nahrazuje ji vazbou na vrstevníckou skupinu. V této době se mění charakter členů skupiny, vytvářejí si vlastní hodnoty a normy, jejichž respektování vyžadují. Protože se zároveň zvyšuje potřeba přijetí touto skupinou, mohou se pod jejím vlivem někteří dospívající začít chovat rizikovým nebo sociálně nepřijatelným způsobem (Pávková, 2002).

Média

Dnešní děti a dospívající představují generaci "zaplavenou" médii, generaci, jejíž každodenní život je mediálními technologiemi a konzumací mediálních obsahů zcela prosycen. Jak ukazují výsledky výzkumů, za zcela běžnou součást výbavy dnešní

mladé generace můžeme považovat mobilní telefon, přehrávač hudby, rádio a počítač či notebook. Rovněž vlastní televizor a v případě chlapců též herní konzole se stávají spíše pravidlem než výjimkou. Samotná konzumace médií pak zabírá mladým lidem historicky bezprecedentní množství času: více času ve svém životě tráví současné děti a dospívající pouze spánkem.

Co mládež motivuje k tomu, aby internetu a dalším novým médiím věnovala tolik času a pozornosti? Pro mladší uživatele poskytují tato média možnost zábavy a odreagování, ale také učení a získání informací. U starších dětí a dospívajících se k tomu přidává řada dalších aktivit, které jim v kyberprostoru pomáhají v hledání vlastní identity a umožňují s ní experimentovat. Díky online životu navazují nové intimní vztahy a hledají skupiny, v nichž mají pocit, že někam patří. Hledání identity, intimních vztahů a skupin přátel probíhá současně s procesem separace od rodičů a rodiny. Internet jim umožňuje stát se nezávislymi, dělat si věci po svém, prožívat dobrodružství, o nichž rodiče nemají tušení – a přitom tak činit z bezpečí domova. Nadto se kyberprostor stává místem, kde si dospívající mohou snadno odreagovat frustrace, které jsou s vývojovým stádiem dospívání často spojeny.

Život dětí a dospívajících v kyberprostoru sebou nese řadu pozitiv i potencionálních rizik. Online prostředí umožňuje mladé generaci poznávat svět a učit se, pomáhá jim hledat vlastní identitu, navazovat nové vztahy a zařazovat se do sociálních skupin. Rizika užívání internetu a dalších nových médií tkví například v jejich možném zneužití s cílem ublížit druhým osobám, pronásledovat je nebo s nimi manipulovat.

Příspěvek k určité obraně proti přílišnému vlivu médií by mělo zvyšování mediální gramotnosti, která by měla děti a mládež učit, jak správně využívat média ve svůj prospěch a jak odolávat vlivu reklamy. Osobně se domnívám, že *„vliv médií na děti a mládež je mnohem méně významný než vliv lidí, s nimiž děti a mládež tráví čas“* (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 102).

Instituce pro volný čas

Volný čas může jedinec trávit buď formou neorganizovanou anebo organizovaně v rámci nějaké instituce. V zásadě dnes existuje pět typů organizací, které nabízejí kvalitní náplň volného času. (Hájek, 2008) :

- **Školská zařízení pro zájmové vzdělávání** je souhrnný název pro střediska volného času, školní kluby a školní družiny. Patří sem například domy dětí a mládeže nabízející jak pravidelnou celoroční činnost specializovaných kroužků, tak tábory i jiné atraktivní jednorázové akce. Školní kluby a družiny bývají součástí základních škol a zaměřují se na děti, které do nich docházejí. Těm nabízejí smysluplnou činnost po školním vyučování (družiny zpravidla těm z 1. stupně a kluby z 2. stupně ZŠ).
- **Kroužky na školách** – i kvůli nim se nakonec opustil termín „mimoškolní výchova“ a nahradil se dosud u nás nezdomácnělým, ale všeobjímajícím pojmem „neformální výchova (a vzdělávání)“, protože naprostá většina kroužků působí přímo ve škole, často je vedou sami učitelé. Tyto kroužky také nabízejí podporu pro nějaký školní předmět – například jazyky, matematiku, fyziku atd.
- **Nestátní neziskové organizace (NNO) dětí a mládeže** (či pracující s dětmi a mládeží) jsou nejbližší původnímu „sokolskému“ charakteru, i když jistě mnohé z nich jdou s dobou. Patří sem dnes již klasická sdružení, jako Skaut, Pionýr, Duha, Česká tábornická unie, zájmová sdružení hasičů, rybářů atd. Velké množství sdružení má pouze místní působnost. Svou činností významně doplňují a obohacují výchovně vzdělávací činnosti škol, školských zařízení a rodin. Umožňují dětem rozvíjet přirozeným způsobem jejich schopnosti, dovednosti a talent a připravují je na budoucnost. Po roce 1990 začala vznikat řada dalších sdružení, přičemž za nejvýznamnější lze považovat nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, která poskytují zázemí, podporu a odbornou pomoc dospívajícím v obtížné životní situaci. Posláním těchto zařízení je motivovat a podporovat děti a mládež k aktivnímu přístupu při řešení osobních situací zejména v období dospívání, poskytovat sociální služby a dostupnou nabídku volnočasových aktivit.

Tabulka č. 2: Přehled 10 nejpočetnějších sdružení působících v oblasti dětí a mládeže v roce 2011 (převzato z publikace Mládež České republiky)

Název sdružení	Počet členů
Mládež Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezka	46 537
Junák – svaz skautů a skautek ČR	44 470
Pionýr	17 800
Folklorní sdružení ČR	13 780
Asociace turistických oddílů mládeže ČR	9 060
Zálesák – svaz pro pobyt v přírodě	7 895
Česká tábornická unie	7 074
Asociace křesťanských sdružení mládeže	4 928
Duha, sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi	4 566
YMCA v ČR	4 534

Zdroj: Český statistický úřad

- **Sportovní oddíly** jsou skoro v každé vesnici (např. fotbalisté) a v určitém životním období jimi prochází statisíce dětí. Na rozdíl od předchozího typu oddílů jsou přednostně zaměřené na výkon.

- **Komerční subjekty** od roku 1990 zpočátku váhavě, ale nyní už velmi dravě nabízejí dětem a jejich rodičům své produkty (např. diskotéky, kavárny, fitness centra a podobně).

3 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Rizikovým chováním se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních a etických norem, legislativy, chování a jednání, které vede k poškození zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím (Krejčová, 2011).

Vágnerová (2004) rizikové chování charakterizuje jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, eventuálně na úrovni svých rozumových schopností. Porucha se obvykle projeví neadekvátním chováním k lidem a s tím související neschopností navázat a udržet přijatelné vztahy.

J. Širůček, M. Širůčková a P. Macek definují rizikové chování jako „*sociální konstrukt shrnující rozmanité formy chování, které nemusejí být nutně laxativně vymezeny. Jsou však identifikovány jako ty, které způsobují zdravotní, sociální a psychologické ohrožení jedince samotného anebo jeho sociálního okolí, přičemž ohrožení může být reálné nebo předpokládané*“ (Širůček, Širůčková, Macek, 2007, s. 447).

3.1 Příčiny rizikového chování

Rizikové chování není jev nahodilý. Má své příčiny, genezi, dynamiku, strukturu, důsledky. Vztahuje se k mnoho prvkům prostředí, ve kterém vznikl. Nelze je tedy od prostředí oddělovat a pokoušet se jej samostatně řešit – takový postup je neefektivní a kontraproduktivní. Zkušenosti ukazují, že pokud není věnována pozornost příčinám rizikového chování, vede snaha o jeho zvládnutí pouze k určitému ovlivnění či řešení jeho důsledků. Lidé, kterých se rizikové chování nějak týká, začínají být často činní až tehdy, kdy dochází k zjevnému poškození jedince či jeho okolí. Příznaky

patologické formy procesu vzniku daného jevu jsou však často zjevné či zřejmé již dávno předtím, než ke škodám dojde.

Rizikové chování se vymezuje pro označení dětí a mladistvých, kteří jsou ve vývoji poškozeni převážně ve sféře sociálního zdraví. Objevují se u nich výchovné obtíže, poruchy v sociálních vztazích a v adaptaci na okolní svět v takové míře, že se jejich chování vymyká obvyklým normám a často vede ke školnímu, sociálnímu, morálnímu, ale i tělesnému selhání. (Vágnerová, 2004)

Jako příčiny sociálně patologického chování dětí a mladistvých vedle nenaplněných základních potřeb dětí a nerespektování jejich práv Vágnerová (2004) uvádí:

- příčiny celospolečenské, jako je virtuální realita, rychlé změny vyžadující neustálou adaptaci, změnu struktury a funkcí rodiny, absenci pozitivních vzorů v každodenním životě, individuální predispozice dítěte
- genetická zátěž, biologické oslabení plodu v těhotenství, odchylky ve vývoji osobnosti, rodinné predispozice
- chybný výchovný systém a domácí násilí
- snižování odolnosti vlivem zhoršeného životního prostředí, kulturní predispozice
- klima vrstevnických skupin, předsudky, pověry, negativní vzory dospělých
- nemoc, úmrtí v rodině, rozvod rodičů, fyzický vzhled, citová zklamání, dlouhodobý stres

Jedlička soudí, že *„dítě, které je dlouhodobě vystaveno stresu, vyčerpává všechny své adaptační mechanismy, kterými je vybaveno ke zvládnutí stresových situací. Takovému dítěti hrozí nejen vyčerpání a úplné selhání, ale i poškození tělesného a duševního zdraví“* (Jedlička, 2004, s. 127). Současně zůstává dotčena i oblast sociálního zdraví. Z tohoto důvodu se dostává do popředí otázka psychické odolnosti. Ta je definována jako kapacita pro zvládnutí negativních zkušeností. Program zvyšování odolnosti zahrnuje: podporu bezpečného zázemí, podporu vytváření pevných emocionálních vazeb v primárním prostředí dítěte, kvalitní vzdělání, kde s množstvím a

kvalitou informací se zvyšuje schopnost správného rozhodování a přebírání zodpovědnosti za své chování. Dále jsou to pozitivní emocionální vazby a pozitivní hodnoty, které pomáhají zvyšovat sebevědomí každého dítěte, zájmové aktivity, které učí akceptovat odlišné jedince, také jsou to sociální dovednosti, díky kterým se lépe cítíme v neznámých sociálních situacích a díky kterým nepropadáme nejistotě, úzkosti a strachu z neznámých situací a lidí a zvyšují tak významně kvalitu sociální pohody.

3.2 Formy rizikového chování

Metodické doporučení Ministerstva školství k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21 291/2010-28 hovoří o oficiálních postupech při prevenci i intervenci a současně stanovuje osoby zodpovědné za tuto činnost. Tento dokument rovněž zdůrazňuje, že pozice metodika prevence rizikového chování, která musí být na všech školách povinně obsazena jedním z učitelů pedagogického sboru, bezpodmínečně vyžaduje další vzdělávání učitelů, aby svoji funkci zvládali plnit. Od ostatních učitelů, zejména třídních učitelů se očekává, že dokážou zachytit varovné signály rizikového chování včas.

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2013 – 2018 uvádí následující typy rizikového chování žáků a studentů, na které by se měla školní prevence zaměřit:

- **Interpersonální agresivní chování** - agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- **Delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům** – vandalismus, krádeže, sprejerství a další trestné činy a přečiny
- **Záškoláctví a neplnění školních povinností**
- **Závislostní chování - užívání všech návykových látek, netolismus, gambling**
- **Rizikové sportovní aktivity, prevence úrazů**
- **Rizikové chování v dopravě, prevence úrazů**
- **Spektrum poruch příjmu potravy**

- **Negativní působení sekt**
- **Sexuální rizikové chování**

Mnozí autoři (Macek, Kyriacou) hovoří také o dalších formách rizikového chování, které se může vyskytnout v období dospívání v prostředí školy (např. sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy, domácí násilí, týrání a zneužívání dětí, homofobie, agresivita na schůzkách dospívajících). Také tomuto chování by učitelé měli věnovat pozornost a zvažovat ho v rámci prevence (Krejčová, 2011).

3.3 Prevence

Lidská společnost v různých stádiích svého vývoje hledala účinná opatření vůči těm, kteří normy, zvyklosti a zájmy společnosti porušovali. Hledání a nacházení účinných reakcí na rizikové chování výrazně ovlivňuje efektivitu výchovy, která je prvořadým zájmem společnosti. Intenzita a rozšíření spektra sociálně patologických projevů, které jsou běžnou součástí společenského života, patří k současným závažným celosvětovým problémům zasahujícím politickou, sociální, zdravotní, ekonomickou, kulturní, ale i bezpečnostní sféru života společnosti.

3.3.1 Obsah prevence

Podle Kunáka je současným trendem v řešení problémů souvisejících s rizikovým chováním dětí a mládeže *„upřednostňování prevence před represí. Celosvětově se hledá vyvážený vztah mezi preventivními a represivními opatřeními. Základním rysem moderní prevence je její lokální zakotvení a variabilita preventivních aktivit odpovídajících existujícím podmínkám a možnostem“*. (2007, s. 33).

Problematiku prevence na českých školách řeší Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2013 – 2018. Uvedená Strategie však pojednává o dané problematice spíše obecně a klade důraz na specifickou primární prevenci. O nespécifické prevenci se sice také zmiňuje jako o nedílné součásti primární prevence, ale dle mého názoru by

nespecifické prevenci měl být věnován větší prostor a kladen na ni větší důraz než na prevenci specifickou.

Realizace sociálně výchovné činnosti ve škole a uskutečňování takovýchto žádoucích programů je pracovní náplní školního metodika prevence. Současný stav ve školách v oblasti prevence není bohužel ideální. U některých pedagogů se můžeme setkat s malou znalostí žáků, které mají vychovávat, s téměř žádnou znalostí rodin žáků a prostředí, ve kterém se pohybují. Pedagogové si stěžují na špatné nebo téměř žádné výchovné působení v rodině a často na malou spolupráci s rodiči. Tyto nedostatky současné hektické doby mají velký podíl na včasném nerozpoznání příznaků a nepodchycení možnosti vzniku jakýchkoliv patologických jevů u dospívajícího jedince.

3.3.2 Členění prevence

Dlouhodobá praxe užívaná při řešení problematiky rizikového chování ukazuje, že nejefektivnějším při jejím zvládnutí je komplexní, multidisciplinární přístup postavený na rovnováze opatření primární prevence a represe.

Základním principem **primární prevence** rizikového chování je koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců a skupin.

Z hlediska zaměření na cílovou skupinu lze preventivní působení dělit na:

- Individuálně zaměřenou prevenci, tj. na práci s jednotlivcem;
- Skupinově zaměřenou prevenci, tj. práci s cílovou, ohraničenou skupinou, např. třída, škola, rodina s malými dětmi atd.;
- Komplexně zaměřenou prevenci, tj. zpravidla ve formě široké nabídky, oslovující např. všechny členy obce, kraje atd.

- **Specifickou primární prevencí** rozumíme aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:
  - a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
  - b) selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování,
  - c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

Nespecifická primární prevence znamená veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

Efektivní primární prevence představuje kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání úzkosti a stresu apod. Principy efektivní a vyhodnotitelné prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitě, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

Pracovníci, kteří se primární prevencí zabývají, musí být vybaveni kvalitními a ověřenými metodami, které jim umožní získat potřebné informace a ověřit skutečnosti

přímo v místě a oblasti preventivního působení. To lze realizovat pouze na základě analýzy cílové skupiny z následujících hledisek:

- Z jakého sociálního prostředí přicházejí, tedy jakou minulostí a zkušenostmi disponují, v jakém rozsahu a hloubce jsou infikováni sociálně nezdravými formami životního stylu
- Jaké zastávají postoje a vyznávají hodnoty jednak obecně a jednak ve vztahu ke specifické problematice drog a závislosti
- Kam směřují zájmy cílové skupiny
- Jaká je kvalita a vyzrálost interpersonálních vztahů ve skupině
- Jaký životní styl cílová skupina preferuje

Na základě takovýchto zjištění může vzniknout komplexní, dlouhodobě koncipovaný program, na jehož základě lze vytvořit atraktivní a cílenou nabídku možností, o níž můžeme důvodně předpokládat, že daleko efektivněji posílí žádoucí postoje, hodnoty, zájmy, chování a jednání cílových osob.

Sekundární prevence je zaměřena na rizikové jednotlivce a skupiny, u nichž se nežádoucí jev či chování v minulosti již vyskytlo. Jedná se především o informativní schůzky, poradenství, psychologickou péči, krizovou intervenci, psychoterapii, rodinnou terapii. Takovouto prevenci v péči o děti a mládež poskytují zejména krizová centra, střediska výchovné péče pro děti a mládež, školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Terciální prevence je zaměřena na minimalizaci následků nebo potlačování nežádoucích jevů u jedinců, u nichž se již tento jev vyskytl (např. preventivní opatření mající zabránit recidivě u mladistvých delikventů). Pracuje tedy s jedinci, kteří již přišli do styku s problematickým jevem. Jejím hlavním úkolem je získat kontrolu nad situací, snažit se zabránit zhoršování stavu a eliminovat důsledky. Jedním z cílů je také předcházet recidivnímu chování. Vždy se jedná se dlouhodobý proces resocializace, který je uskutečňován za pomoci odborníků na danou problematiku a speciálních institucí.

Uvedené tři úrovně prevence lze doplnit o tři základní modely prevence, které se vyskytují v současné praxi (Pešek, Nečesaná, 2009) :

1. **model** – soustřeďuje se na jednotlivé dílčí oblasti, které se považují za klíčové. Pracuje s výsledky výzkumných šetření, využívá sféry právní a administrativní. Preventivní opatření jsou obecná a přinášejí dílčí efekty.
2. **model** – spočívá v nepřímých strategiích s důrazem na sociální rehabilitaci. Úskalím tohoto modelu je vysoká náročnost na finanční a personální zdroje. Sociální prevence je představována v ofenzivním pojetí a vychází z vytváření optimálních podmínek. Preventivní opatření jsou dlouhodobá a přinášejí výsledky v delším časovém horizontu.
3. **model** – preferuje přímé a defenzivní strategie. Vytváří speciálně zaměřené postupy na konkrétní patologické projevy. Převažuje situační prevence. Preventivní aktivity jsou jednoduché a preferován je jejich rychlý účinek.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy má za úkol realizovat systémová opatření a podporovat programy zaměřené na prevenci násilí ve školách a školských zařízeních, jak na úrovni pedagogických pracovníků, tak žáků. Za významné lze považovat také podporu nabídky dlouhodobých i příležitostných volnočasových aktivit pro příslušníky národnostních menšin a etnických skupin, vytváření dostatečného množství pracovních příležitostí, přijatelné uplatnění na trhu práce (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže na období 2013 – 2018).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

4.1 Cíle výzkumného šetření a formulace hypotéz

Hlavním cílem mého výzkumného úsilí bylo provést sociologické šetření, kolik volného času se vyskytuje v denním režimu dospívajících, jakým způsobem svůj volný čas vyplňují, jaké mají možnosti trávení volného času v domově mládeže a ve městě Litomyšl, zda volnočasové aktivity mohou být nástrojem prevence sociálně patologických jevů. Jako dílčí cíle jsem si stanovila:

- zjistit, kolik času věnují volnočasovým aktivitám
- zjistit, jaký druh aktivity preferují
- zjistit, jak jsou spokojeni s nabídkou zájmové činnosti v DM a ve městě
- zjistit, jaká je jejich osobní zkušenost s některými formami rizikového chování (šikana, návykové látky)

Na základě získaných informací mohou vychovatelé rozšířit nabídku zájmové činnosti a ubytovaným poskytnout volnočasové aktivity, které preferují a které jsou pro ně zajímavé. Vzhledem k charakteru problematiky není ambicí přinášeného výzkumného šetření získat vyčerpávající sumu informací, která by byla považována za všeobecně platný závěr. Šetření tedy jen popisuje reprezentativní vzorek a slouží především k potvrzení, či vyvrácení hypotéz:

H1/ Předpokládám, že s rozvojem techniky přesouvá mládež svou činnost z aktivní do pasivní formy, proto nejvíce času tráví u PC a u TV.

H2/ Předpokládám, že u mládeže věnující zájmovým činnostem pravidelně bude výskyt projevů sociálně patologických jevů (kouření, alkohol drogy) nižší než u mládeže, která nesportuje.

H3/ Průzkumy ukazují nárůst šikany ve společnosti, proto předpokládám, že pětina žáků se v DM se šikanou setkala.

H4/ Předpokládám, že většina žáků souhlasí s názorem, že volnočasové aktivity mají vliv na snížení nežádoucích negativních jevů.

4.2 Charakteristika souboru dotazovaných

Pro účely šetření byli osloveni žáci SOU a SOŠ v Litomyšli, kteří jsou ubytováni v domově mládeže. Výzkumný soubor tvořilo celkem 112 žáků, z toho 49 žáků středního odborného učiliště a 63 žáků střední odborné školy. Šetření se zúčastnilo 47 chlapců a 65 dívek.

4.3 Metody výzkumu

Ke zjištění údajů potřebných k empirickému výzkumu jsem zvolila metodu kvantitativního výzkumu, přičemž jako hlavní nástroj jsem použila dotazníkové šetření. Výběr metody byl veden zejména časovou a technickou nenáročností při vyplňování a následném zpracování údajů a interpretaci. Za určitý problém lze považovat úskalí kvantitativního výzkumu, jako je například věrohodnost odpovědí, správně zvolená formulace otázek, vyvážení otevřených a uzavřených odpovědí, celková verifikace údajů apod.

Pro výzkumné šetření byl použit jeden druh nestandardizovaného dotazníku (viz. příloha A), obsahující otázky otevřené i uzavřené. Jako předloha posloužil dotazník, který vypracovala Bc. Kahánková a zpracovala ve své bakalářské práci. Otázky a možnosti byly voleny tak, aby poskytovaly prostor pro svobodnou volbu – formulace postojů, nebo předem dané – zakřížkováním vhodné odpovědi. Respondenti odpovídali na 27 otázek, z nichž otázky č. 1 – 3 se týkaly věku, pohlaví a typu studijního oboru, otázky č. 4 – 12 byly zaměřeny na problematiku trávení volného času, otázky č. 13 - 21 zjišťovaly názory a zkušenosti žáků se sociálně nežádoucími jevy. Před samotnou distribucí byl proveden předvýzkum, na jehož základě došlo k drobným korekcím při formulaci otázek.

Šetření probíhalo v říjnu a listopadu loňského roku. Respondenti byli seznámeni s tím, k jakému účelu průzkum slouží, a se způsobem vyplnění dotazníku. Zároveň byli požádáni, aby si své odpovědi promysleli. Bylo jim zdůrazněno, že dotazníky jsou anonymní.

4.4 Vyhodnocení dotazníků a analýza získaných dat

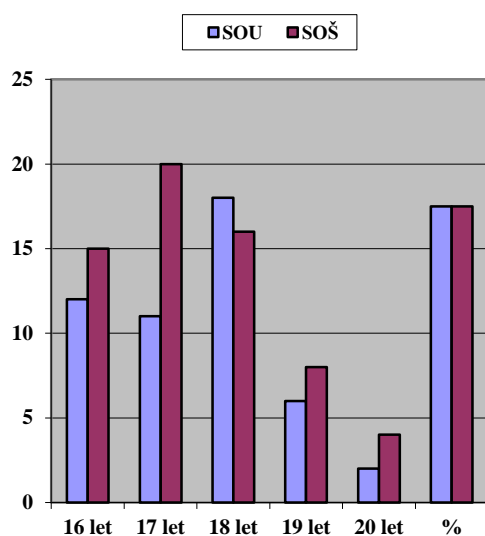
Po vyplnění a vyhodnocení dotazníků byla získaná data zpracována do tabulek a grafů. Tabulky a grafy byly převážně zpracovány v programu Office Excel 2007.

Analýza získaných dat:

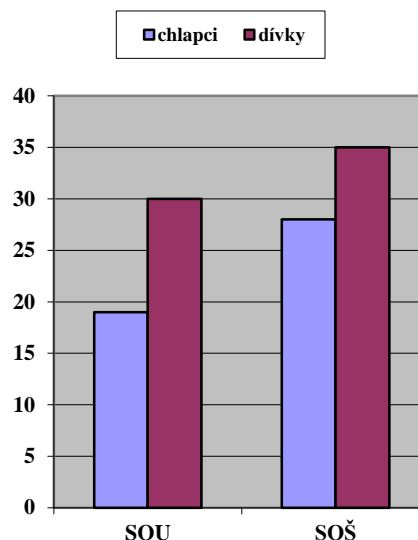
Otázka č. 1., 2. a 3.

První tři otázky dotazníku přináší charakteristiku výzkumného souboru podle věku, pohlaví a navštěvované školy.

Graf č. 1: Věkové složení

Graf č. 2: Pohlaví a typ školy

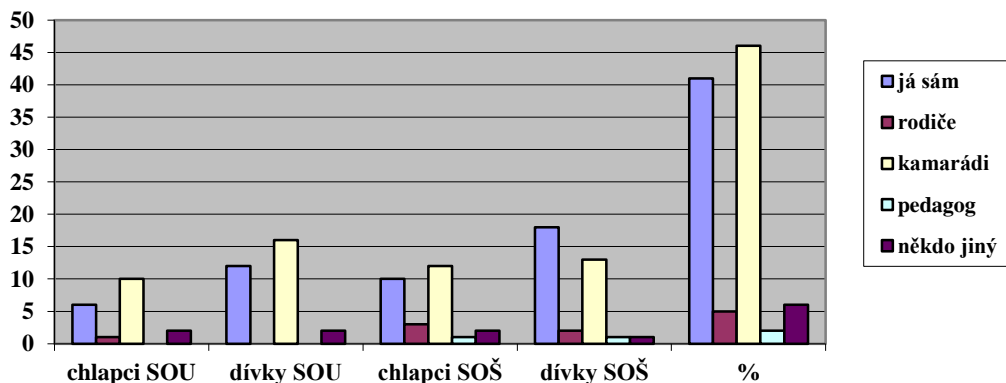

Z grafu č. 1 je zřejmé, že výzkumný soubor tvoří celkem 112 žáků, 65 dívek a 47 chlapců, přičemž 49 žáků je z SOU a 63 z SOŠ. O něco více tedy převažuje pohlaví ženské (58%), což odpovídá rozložení populace v ČR. Graf č. 2 ukazuje, že věkový průměr obou skupin je shodně 17,5 let. /Tabulky č. 3 a 4 v příloze B/.

Otázka č. 4, 5 a 6.

Otázkou „*kdo má největší vliv na utváření tvých zájmů*“ jsem chtěla zjistit, kým jsou studenti nejčastěji ovlivněni. Vyhodnocením této otázky jsem dospěla k údajům, které jsem číselně a procentuálně vyjádřila v následujícím grafu č. 3.

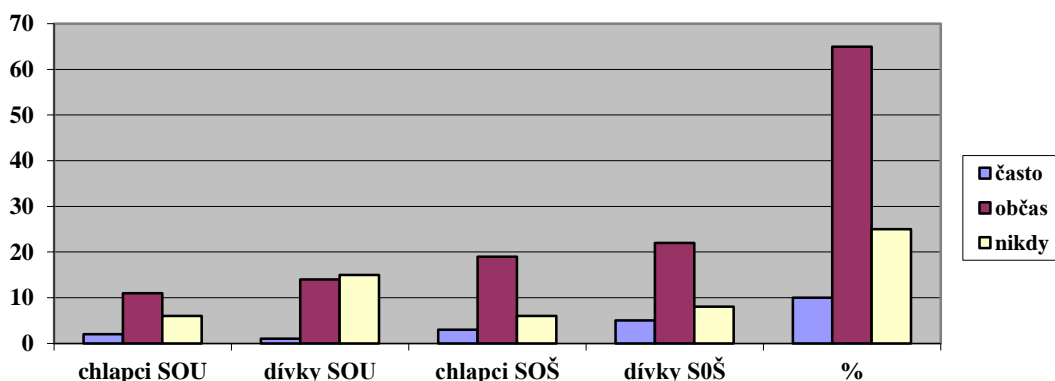
Graf č. 3: Vliv na trávení volného času

U SOU odpovědělo 6 chlapců a 12 dívek, že jsou pány svého volného času a obdobné výsledky jsem získala i vyhodnocením údajů žáků SOŠ, když 10 chlapců a 18 dívek odpovědělo, že svůj volný čas ovlivňují **sami**, což celkově znamená až **41 %**. Svými **vrstevníky** jsou žáci SOU ovlivňováni v **53 %**, na rozdíl od žáků SOŠ, kteří se nechají ovlivnit v **40%**. Naopak ovlivnění **pedagogickým pracovníkem** byli pouze 2 žáci, 1 chlapec a 1 dívka ze SOŠ, tj. **2%** z celkového počtu 112 respondentů. Pokud žáci odpovídali *někdo jiný*, jednalo se u chlapců o trenéry fotbalu, volejbalu a bojového umění, u děvčat po jednom případě o trenéry společenských tanců, pedagoga v základní umělecké škole při hře na hudební nástroj a trenéra bojového umění. /Tabulka č. 5 v příloze B/.

U otázky „*jak často zažíváš pocit nudy*“ odpovídali žáci SOU i SOŠ velmi podobně. Z celkového počtu 112 respondentů se až **65% občas nudí**, **10% často** a pouze **25% nikdy**. Další analýzou z počtu 49 žáků SOU se nudí 2 chlapci a 1 dívka, což je celkem 6 %, z 63 žáků SOŠ 3 chlapci a 5 dívek, což je 12%. Občas se nudí 11 chlapců a 14 dívek SOU, tj. celkem 51 %, u žáků SOŠ je to 19 chlapců a 22 dívek, tj. celkem 65%. Odpověď nikdy uvedli 6 chlapců a 15 dívek SOU, tj. 42%, u žáků SOŠ 6 chlapců a 8 dívek, což je 22%. Důvodem tohoto výsledku je pravděpodobně fakt, že žáci jednak navštěvují zájmové a sportovní kroužky a jednak být venku, trávit svůj volný čas s vrstevnickou skupinou nevnímají jako nudu. /Tabulka č. 6 v příloze B/.

Graf č. 4: Frekvence pocitu nudy

S předcházející otázkou souvisí i zjištění, co dospívající dělají v čase nudy. Proto jsem kladla otázku „*co děláš, když se nudíš*“, na kterou mohli respondenti odpovědět formou otevřené odpovědi. Žáci odpovídali různě. Protože při vyhodnocování této otázky bylo zjištěno mnoho možností, spočítala jsem pouze ty činnosti, které se opakovaly nejčastěji, a ty jsem pak seřadila podle četnosti a uvádím: sledování DVD a televize, PC a internetu, poslouchání hudby, četba časopisů, spánek, přemýšlení o spolužácích, dívání se do stropu nebo z okna, tančení, pletení náramků, hra s mobilem atd. Za alarmující považuji, že třetí nejčastější odpovědí, kterou respondenti uvedli, bylo, že si jdou zakouřit.

Otázka č. 7, 8 a 9.

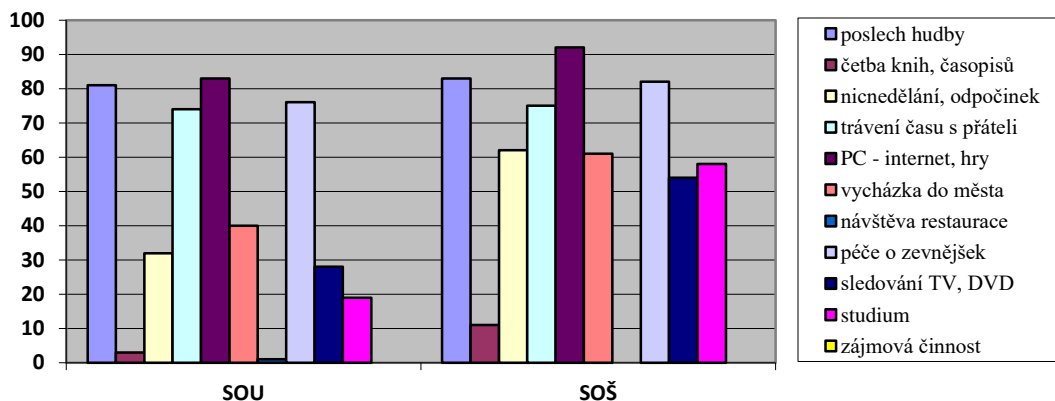
Otázky č. 7 – 9 zmapovaly, jakým způsobem tráví volný čas ubytovaní žáci, do jaké míry využívají nabídek DM, zda navštěvují sportovní a kulturní zařízení ve městě. Jak jsem už několikrát zmínila, zájmová činnost je pro mládež velmi důležitá, protože jim může přinést mnoho zábavných chvil a také pocit seberealizace. Kromě toho je i výbornou prevencí před možností upadnout do nečinnosti a nudy, které mohou vyústit i v činnosti sociálně patologické.

Na otázku „*jak často se v DM věnuješ následujícím aktivitám*“ z nabízených možností **žáci SOU** nejčastěji odpovídali takto: **každý den se věnuje PC 83% žáků, poslechu hudby 81%, péči o zevnějšek 76%**. Alespoň jednou týdně navštěvují restauraci (78%), sledují TV a DVD (72%), věnují se studiu (66%). Celkově jen 45% žáků SOU čte, z toho 3% každodenně. Podobně **žáci SOŠ** nejvíce času denně tráví

prací na počítači (92%) a poslechem hudby (83%). Překvapivě 58% žáků SOŠ se každodenně připravuje na výuku. /Tabulky č. 8 – 13 v příloze B/.

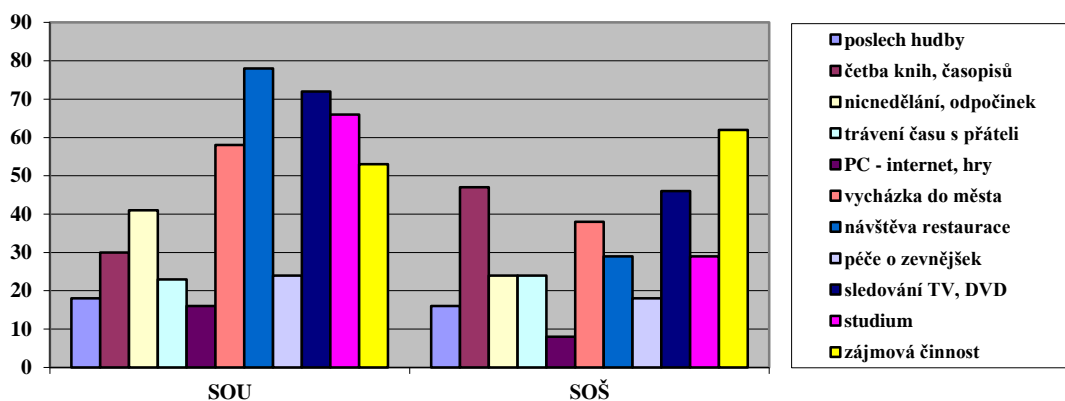
Graf č. 5: Přehled aktivit konaných každodenně

Uvedené údaje jsou v %.

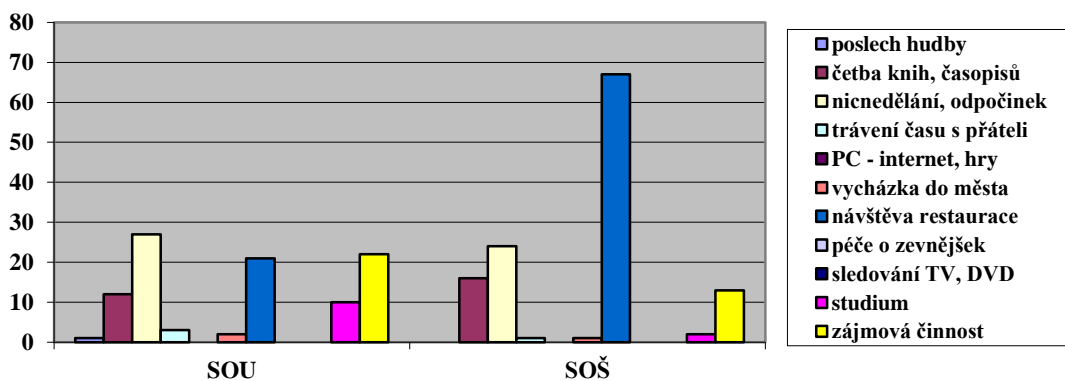
Graf č. 6: Přehled aktivit konaných aspoň 1x týdně

Uvedené výpočty jsou v %.

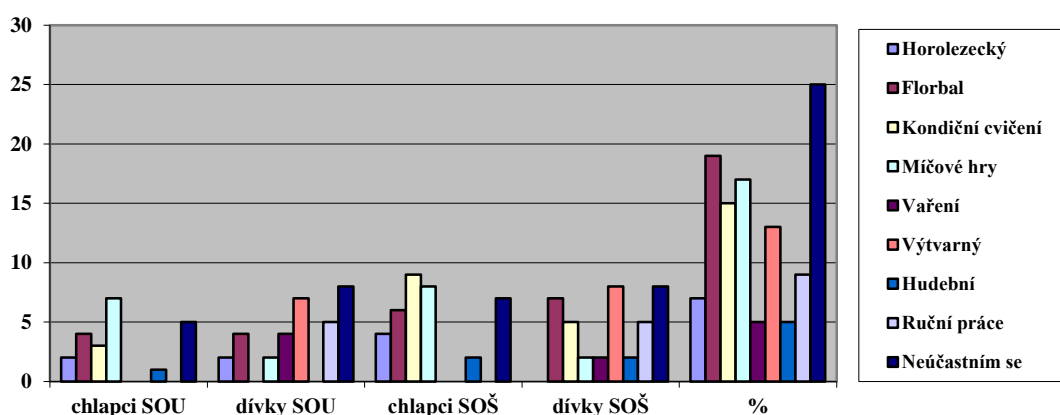
Graf č. 7: Přehled aktivit konaných 1x měsíčně

Uvedené výpočty jsou v %.

Co se týká *struktury organizované zájmové činnosti v DM*, z výzkumného šetření vyplývá, že **75%** ubytovaných žáků se **hlásí k určité zájmové aktivitě** a věnují se jí pravidelně v době osobního volna. **27 % žáků SOU nechodí** do žádného kroužku, obdobné je to u **žáků SOŠ**, kde žádný kroužek **nenavštěvuje 24%**. Z výsledků vyplývá, že žáci bez rozdílu oboru nejčastěji navštěvují sportovní kroužky (florbal, míčové hry apod.), u děvčat 34%, u chlapců dokonce 91%. Dívky, které se účastní zájmové činnosti v DM, preferují kroužky zaměřené na kreativitu (výtvarný, ruční práce apod., celkem v 51%). Pro potřebu mé práce jsem nerozlišovala dobu, po kterou se tito žáci svému zájmu věnují v určitém časovém úseku. Nepodařilo se mi shromáždit dostatek objektivních podkladů. Uvedená skutečnost však není podstatná, rozhodujícím kritériem je především pravidelnost činnosti. /Tabulka č. 14 v příloze B/.

Graf č. 8: Struktura organizované zájmové činnosti v DM

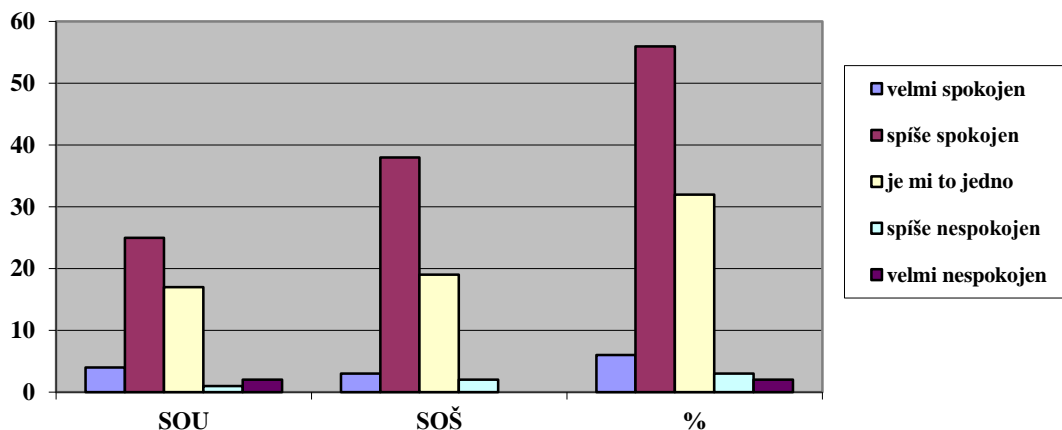
Předchozí dva dotazy doplňuje otázka, ***jakým dalším aktivitám neorganizovaným v DM se věnuješ***. Co tedy naplňuje středoškolákům neorganizovaný volný čas? Je to především čas trávený s kamarády (popř. přítelem, přítelkyní), návštěva restauračních podniků, činnosti spojené s PC, specifické zájmové činnosti, brigády, ruční práce, nakupování, telefonování, aj. U největšího procenta respondentů se podle očekávání jedná o čas strávený u počítače a ve společnosti kamarádů, a to jak u žáků SOU, tak u žáků SOŠ. Podrobné údaje jsou zpracované v tabulce č. 15 v příloze B.

Otázka č. 10, 11 a 12.

Procento žáků, kteří se zapojují do pravidelné zájmové činnosti či jednorázových akcí, úzce souvisí s mírou spokojenosti s nabídkou volnočasových aktivit v daném zařízení.

Otázkou „*jak jsi spokojen s organizováním volnočasových aktivit v DM*“ jsem zjišťovala, zda je nabídka činností z pohledu respondentů dostačující a jakými dalšími činnostmi by stávající nabídku doplnili. /Tabulka č. 16 v příloze B/.

Graf č. 9: Spokojenost s organizovanými aktivitami v DM

Z grafu č. 9 je zřejmé, že **většina žáků (62%)** je s nabídkou volnočasových aktivit **spokojená**, jen **3% respondentů je velmi nespokojená**, přičemž ze žáků SOU je spokojeno 59% a ze žáků SOŠ je to 65%. Potvrdila se tak domněnka, že spokojenost žáků souvisí s nabídkou zájmových kroužků v DM a s vhodnou motivací ze strany vychovatelů.

Na otevřenou otázku „*co postrádáš v programu volnočasových aktivit v DM*“ odpovědělo pouze 72% všech respondentů. I v tomto případě se sešlo mnoho různých odpovědí, zde uvádím ty nejfrekventovanější: „**nic, nevím**“ (66%), **účast na sportovních utkáních (23%)**, **zájezd na muzikálová představení (12%)**, **kroužek bojových sportů (10%)**. Celkem 8 žáků (5 z SOU a 3 z SOŠ) uvedlo jako odpověď „**více osobního volna**“. /Tabulka č. 17 v příloze B/.

Už sama otázka „*jaká kulturní a sportovní zařízení ve městě využíváš*“ nabízí řadu různých odpovědí. Pro větší přehlednost zde uvedu jen nejčastější odpovědi: **kino (77%)**, **bazén (42%)**, **posilovna (16%)**, **zimní stadion (8%)**. /Tabulka č. 18 v příloze B/.

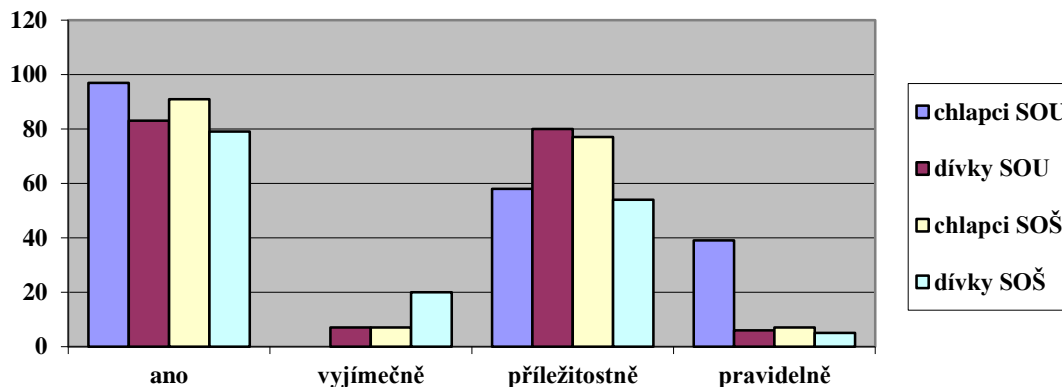

Otázka č. 13 a 14.

Touto otázkou začíná třetí část dotazníku zaměřená na rizikové aktivity, které se mohou vyskytnout ve volném čase. Problémy týkající se alkoholu, kouření a drog jsou v současné době velmi aktuální zvláště u dospívající mládeže.

Graf č. 10: Konzumace alkoholu

Uvedené údaje jsou v %.

Z grafu č. 10 vyplývá, že ačkoliv podávání alkoholu osobám mladším 18 - ti let je trestně postížitelné, **většina** respondentů pije alkohol **alespoň 1x týdně**, pouze **12,5% abstinuje**. Zarážející je skutečnost, že 13 žáků z celkového počtu 112 uvedlo, že konzumuje alkohol pravidelně. Vyšší počet najdeme podle předpokladů mezi žáky ze SOU, celkem 9 žáků. /Tabulky č. 19 a 20 v příloze B/.

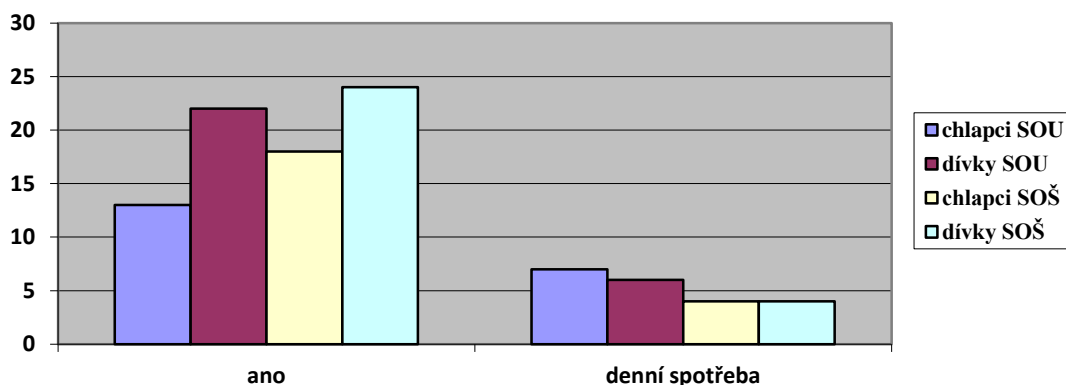
Otázka č. 15 a 16.

Kouření jako forma rizikového chování má jisté výjimečné postavení – tabák je kromě alkoholu jediná legalizovaná droga volně a takřka bez omezení prodáváná. V současnosti lze předpokládat, že se s tabákem setká každé dítě či mladý člověk – v pasivní či aktivní formě.

Z odpovědí na otázku „*Jsi kuřák? Pokud ano, kolik cigaret denně vykouříš?*“ vyplývá, že nejvíce kuřáků nalezneme mezi **žáky SOU (71%)**. Ze **žáků SOŠ kouří 67%**. Podle výsledku šetření vidíme souvislost mezi typem školy a počtem kuřáků. Tento fakt vyplývá i z průměrného počtu vykouřených cigaret za den. Zatímco průměrná denní spotřeba vykouřených cigaret **u žáků SOU je 7cigaret** (chlapci) a **6**

cigaret (dívky), u žáků SOŠ jsou to 4 cigarety (u chlapců i dívek). /Tabulky č. 21 a 22 v příloze B/.

Graf č. 11: Počet kuřáků a počet průměrně vykouřených cigaret za den

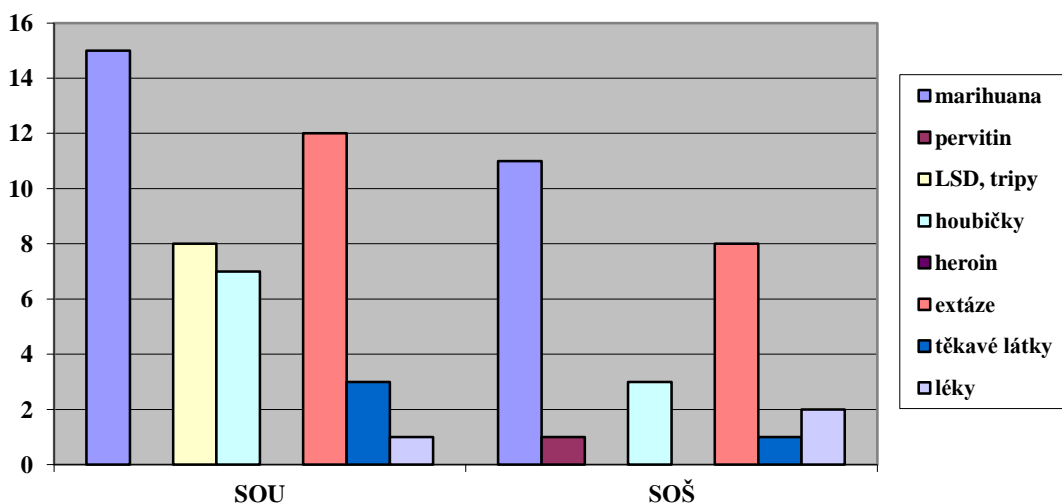

Otázka č. 17.

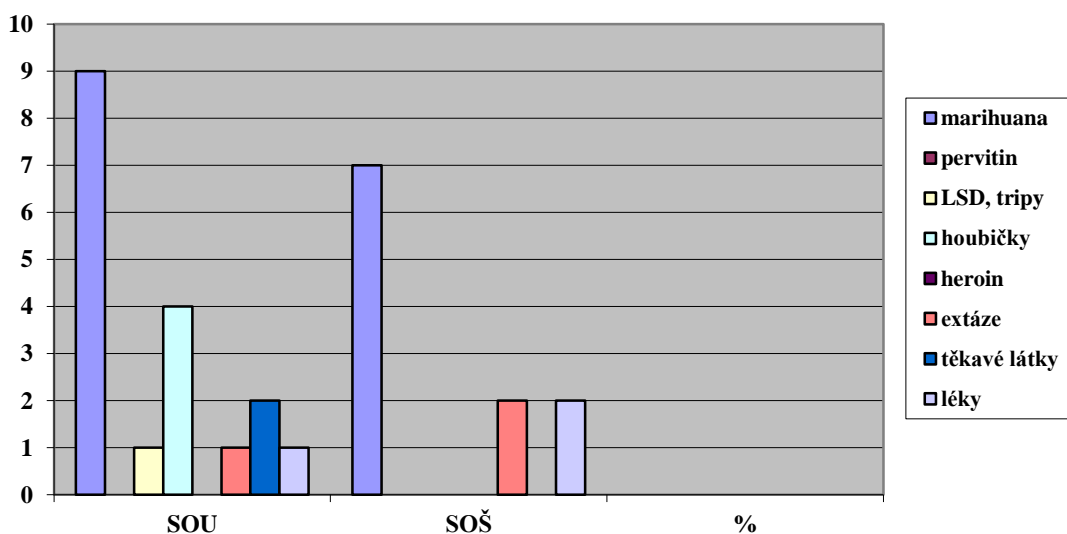
V období dospívání jsou zvědavost na nevyzkoušené, radost z experimentování a potřeba zkoušet meze tak výrazné, jako v žádném jiném období lidského vývoje. Proto je u mladých lidí stále častěji pozorován konzum omamných látek.

To, zda někteří respondenti „zkusili či užívají některou z návykových látek“, zjistíme z následujících grafů č. 12 a č. 13.

Graf č. 12: Zkušenost s drogou – jednorázová.

Graf č. 13: Zkušenost s drogou – opakovaná

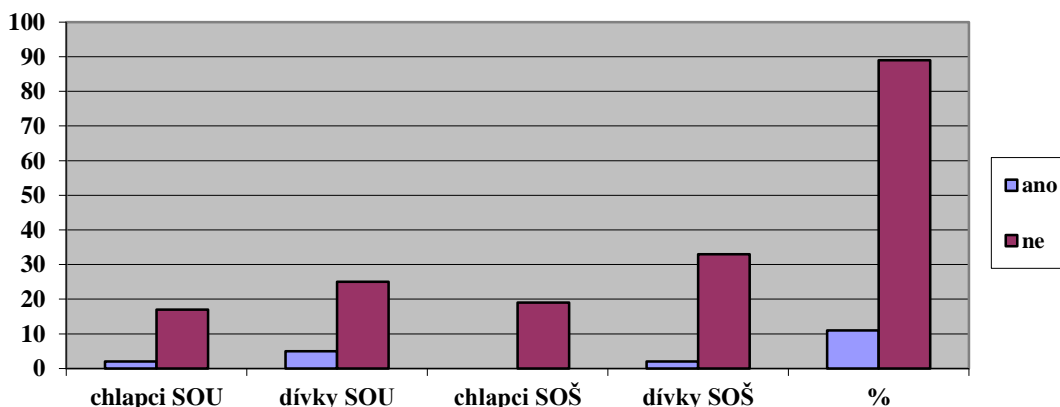
Výsledky u této otázky jsou znepokojující, ale ne překvapivé. Celá **polovina dotázaných** respondentů už **vyzkoušela** nějakou drogu. Většinou se jedná o halucinogenní drogy jako je např. **marihuana a extáze**. Jen ojediněle se objevují narkotické látky. Podrobné výsledky jsou vedeny v tabulce č. 23 a 24 v příloze B.

Otázka č. 18, 19 a 20.

Šikana je násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který se nemůže této situaci vyhnout a není schopen se jí účinně bránit. Může mít podobu fyzického násilí, které se vztahuje ke způsobování bolesti a zranění s použitím různých pomůcek, podobu verbálních útoků, kam spadají nejrůznější nadávky a urážky, způsobování materiálních škod poškozováním věcí, oděvů, braním peněz a také podobu sociální izolace.

Otázkou „*šikanoval tě někdo v DM nebo ve škole?*“ jsem chtěla zjistit, jak je toto nežádoucí chování rozšířené mezi středoškolskou mládeží v Litomyšli. Na základě výsledků šetření výskytu šikany v DM bylo dosaženo těchto poznatků: na SOU bylo šikanováno 20% žáků, z toho 16% chlapců a 23% dívek. Celkem bylo šikanováno 7 dívek a 3 chlapci. Údaje ze SOŠ hovoří pouze o 5 šikanovaných dívkách, tj. 8% z celkového počtu žáků SOŠ. /Tabulka č. 25 v příloze B/.

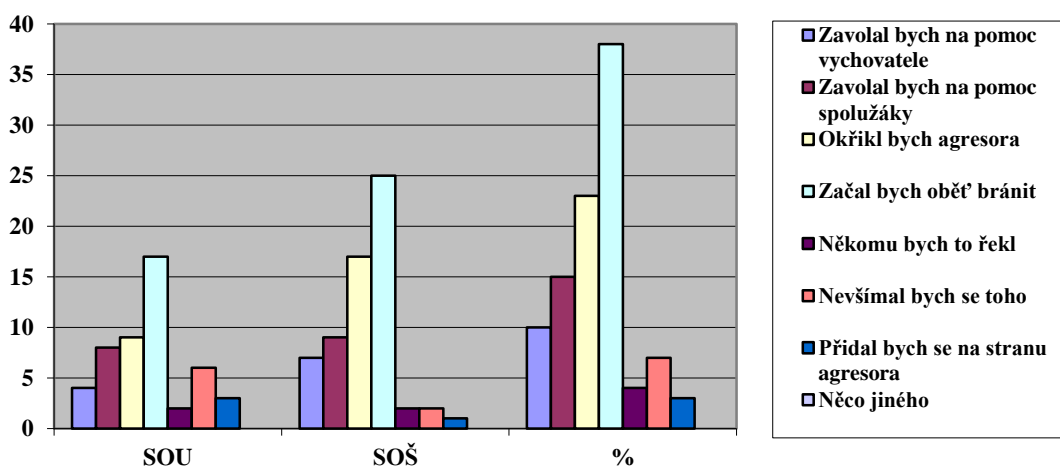
Graf č. 14: Výskyt šikany v DM

Co se týče postojů žáků obou škol k šikaně, šetřením se neprokázaly výrazné rozdíly v názorech žáků mezi oběma studijními obory. Pouze **10% žáků by bylo ochotna nahlásit šikanu vychovateli**. Neochota žáků případnou šikanu nahlásit svědčí o stále přetrvávajícím strachu z následků „bonzování“ a nedůvěře vůči pedagogům. Na **SOU by si 12% žáků dané situace nevěšimalo, 3% by se k ní přidala**. Naproti tomu na **SOŠ by 40% žáků začalo oběť bránit a 27% by agresora alespoň okřiklo**. /Tabulka č. 26 v příloze B/.

Na otázku „*jak by měl být potrestán žák, který šikanuje druhé*“ **převažovaly názory pro vyloučení tohoto žáka (64%)**, dále žáci SOŠ doporučovali snížené známky z chování, u mírnější formy šikanování třídní důtku nebo napomenutí. Často se žáci shodli v tom, že agresor by měl být potrestán rodiči, někteří doporučovali odbornou pomoc. /Tabulka č. 27 v příloze B/.

Graf č. 15: Reakce na šikanu

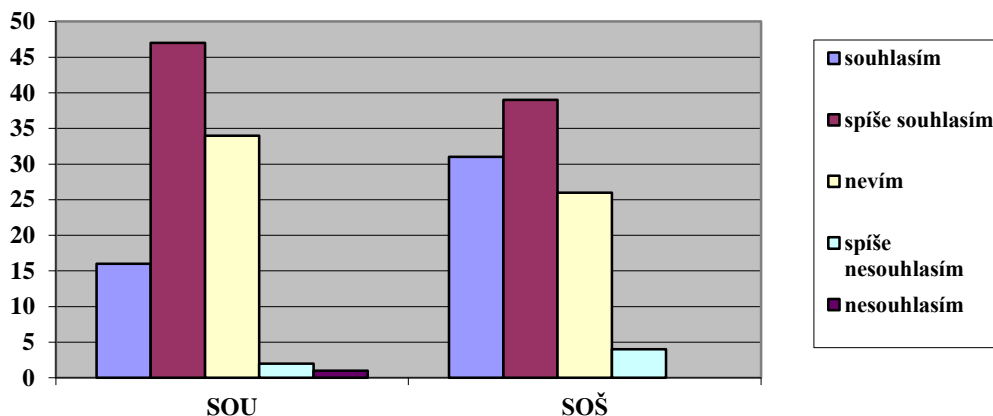

Otázka č. 21.

Věří dospívající, že „*volnočasové aktivity jako jedna z forem prevence rizikového chování mají smysl a že jsou účinné*“? Odpověď na tuto otázku nabízí následující graf č. 16 a tabulka č 28 v příloze B.

Graf č. 16: Názor na volnočasové aktivity jako formu prevence

Uvedené výpočty jsou v %.

Na první pohled je zřejmé, že převážná **většina žáků (67%) si uvědomuje**, že volný čas trávený aktivně je nejlepší způsob v předcházení rizika sociálně nežádoucího chování. Naopak **3%** žáků je přesvědčeno, že „*rovnice volnočasové aktivity = prevence rizikového chování*“ **neplatí**. Zbývajících **30%** dotázaných nemá na tuto otázku žádný názor, resp. **neví**.

4.6 Shrnutí, vyhodnocení hypotéz

Z celkového průzkumu vyplynulo, že dospívající v domově mládeže tráví svůj volný čas raději podle svých představ, nikoliv formou společně organizovaných zájmových činností. Nejvíce času žáci tráví u počítače. Ukázalo se, že někteří ubytovaní by chtěli do nabídky zařadit i jiné zájmové aktivity jim blízké. Z výsledků je patrné, že žáci střední odborné školy se zapojují do zájmových kroužků více než jejich vrstevníci ze středního odborného učiliště, což může být způsobeno tím, že žáci střední odborné školy jsou spokojenější s nabídkou zájmových činností než učňovská mládež. Výzkumné šetření potvrzuje domněnku, že pokud mládež vyplňuje svůj volný čas

pozitivními aktivitami, nezaujímají v jejím životě sociálně patologické jevy žádné významné místo.

Dále z výsledků vyplývá, že dnešní mladá generace tráví s médii více času než jakoukoli jinou aktivitou vyjma spánku. Děti a dospívající užívají média stále intenzivněji, neboť často konzumují více médií najednou. Dominantní postavení ve sledované skupině má internet. Dospívající ho používají nejčastěji ke komunikování po chatu a na sociálních sítích, k hraní her, sledování videoklipů a ke školní práci.

Výsledky šetření potvrzují nárůst počtu konzumentů návykových látek. Převážná většina dotázaných uvádí, že měla či má vlastní, bezprostřední zkušenost s nějakou návykovou látkou. Nejčastější první návykovou látkou, se kterou se dospívající setkají, je alkohol. Tento fakt je zřejmě daný dostupností alkoholových nápojů a větší tolerancí ze strany rodičů.

Také bylo prokázáno, že s problémem šikany se potýkají oba typy škol, přičemž na střední odborné škole v menší míře než na středním odborném učilišti. Zjištěné nižší hodnoty ve srovnání s průzkumy provedenými na našich středních školách v poslední době (Kolář, Havlínová) mohou být způsobeny tím, že zkoumaný vzorek není dostatečně reprezentativní či neochotou dospívajících se svěřit se šikanou.

V neposlední řadě je třeba upozornit na fakt, že sami respondenti si myslí, že kvalitní využívání volného času je jednou z cest, jak můžeme předcházet negativním vlivům, které ohrožují děti a mládež.

Na základě všech zjištěných údajů můžeme vyhodnotit hypotézy takto:

H1/ Předpokládám, že s rozvojem techniky přesouvá mládež svou činnost z aktivní do pasivní formy, proto nejvíce času tráví u PC a u TV.

Hypotéza se potvrdila.

Žáci převážně upřednostňují spíše pasivní formy využití volného času před aktivní činností v osobním volnu.

H2/ Předpokládám, že u mládeže věnující zájmovým činnostem pravidelně bude výskyt projevů sociálně patologických jevů (kouření, alkohol drogy) nižší než u mládeže, která se organizovaných volnočasových aktivit neúčastní.

Hypotéza se potvrdila.

Z výzkumného šetření jasně vyplývá, že pokud mládež vyplňuje svůj volný čas pozitivními aktivitami, nezaujímají v jejím životě sociálně patologické jevy žádné významné místo.

H3/ Průzkumy ukazují nárůst šikany ve společnosti, proto předpokládám, že pětina žáků se v DM se šikanou setkala.

Hypotéza se nepotvrdila.

Se šikanou má osobní zkušenost jen 15% respondentů, přičemž vyšší výskyt byl sledován u žáků středního odborného učiliště.

H4/ Předpokládám, že většina žáků souhlasí s názorem, že volnočasové aktivity mají vliv na snížení nežádoucích negativních jevů.

Hypotéza se potvrdila.

Dle zpracovaných odpovědí je zřejmé, že více než polovina dotazovaných studentů souhlasí s tím, že volnočasové aktivity mají vliv na snížení nežádoucích negativních jevů.

Domnívám se, že po shrnutí výsledků výzkumného šetření lze konstatovat, že cíl bakalářské práce byl dosažen, neboť se podařilo prokázat, volnočasové aktivity hrají důležitou roli v prevenci rizikového chování mládeže.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jakou pozici zaujímá způsob trávení volného času v prevenci sociálně patologických jevů u středoškolské a učňovské mládeže v domově mládeže. První kapitola teoretické části bakalářské práce se věnovala vymezení pojmu mládež, dále psychosociálním vývojem dospívajících a stručnou charakteristikou současné mládeže. Druhá kapitola definovala pojem volný čas, zhodnotila volný čas z několika hledisek, popsala funkce a formy volného času, přinesla stručnou charakteristiku zařízení pro výchovu a vzdělávání ve volném čase. Třetí kapitola se zabývala rizikovým chováním mládeže, konkrétně jeho příčinami a formami, a prevencí sociálně nežádoucího jednání.

Součástí bakalářské práce bylo také výzkumné šetření, jehož cílem byla analýza stávajícího stavu využívání volného času žáků a zmapování situace v oblasti rizikového chování mládeže ve věku 16 – 20 let v domově mládeže. Jednoznačně se potvrdilo, že u žáků, kteří se pravidelně věnují zájmové činnosti je nižší výskyt projevů sociálně patologických jevů než u respondentů, u nichž je účast na organizovaných volnočasových aktivitách zpravidla nulová.

V prevenci sociálně nežádoucího chování však nejde jen o smysluplné naplňování volného času dětí a mládeže, ale i o vypěstování návyků pro jeho trávení. Také nedostatečná a nekvalitní nabídka volnočasových aktivit může mít za následek selhávání dětí a mládeže v životě. Skutečná prevence se děje nejen na základě kvalitního využívání volného času, ale také na základě zdravé hodnotové orientace mladého člověka. Nesmíme zapomínat, že děti jsou tím nejcennějším v životě. Proto musíme věnovat maximální pozornost jejich výchově. Ta by měla být podporována aktivními zájmovými činnostmi, nikoliv pasivním trávením volného času. Je tedy na každém z nás, ať jsme v roli rodičů, vychovatelů, učitelů, abychom dali a vytvářeli pro dospívající generaci dostatek možností a nabídek v oblasti trávení volného času. Abychom se snažili a uměli poradit, inspirovat a především vlastním příkladem navodili možné vzory aktivního trávení a prožívání volného času, který nám slouží k odpočinku, odreagování, naší kultivaci a socializaci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BOCAN, M. et al. *Děti v ringu dnešního světa*. [s.l.]: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012 ISBN 978-80-87449-24-0
- ČESKÁ RADA DĚTÍ A MLÁDEŽE. *Mládež České republiky*. [s.l.]: Česká rada dětí a mládeže, 2008
- HÁJEK, B. et al. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha : Portál, 2011.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5
- JEDLIČKA, R. et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha : Themis, 2004. 480 s. ISBN: 80-7312-038-0
- KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 5.vyd. Praha : SLON, 2005. 204 s. ISBN 80-86429-39-3.
- KRAUS, B. et al. *Sředoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno : Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1
- KREJČOVÁ, L. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha : Grada, 2011. 232 s. ISBN 978-80-247-3474-3
- MACEK, P. *Adolescence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. 207 s. ISBN 80-7178-747-7
- MACEK, P.; SMÉKAL, V. *Psychologické a sociálně pedagogické aspekty*. Brno : Barrister a Principal, 2003. 264 s. ISBN 80-85947-83-8
- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 4. vyd. Praha : Portál, 2007. 108 s. ISBN 978-80-7367-272-0
- MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X
- NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno : Paido, 2002. 120 s. ISBN 80-7315-012-3
- PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. rozš. a aktualiz. vyd. Praha : Portál. 2009. 400 s. ISBN 978-80-7369-647-6

- SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha : Grada, 2007. 322 s. ISBN 80-2471-821-7
- SPOUSTA, V et al. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno : Masarykova univerzita, 1996. 37 s. ISBN 80-210-1274-9
- ŠIRŮČEK, J., ŠIRŮČKOVÁ, M., MACEK, P.: Sociální opora rodičů a vrstevníků a její význam pro rozvoj rizikového chování v adolescenci. *Československá psychologie*, 2007, roč. 51, č.5, s. 476-488. ISSN 0009-062X
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Praha : Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8
- VAŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: MU – Pedagogická fakulta, 1999. 64 s. ISBN 80-210-0428-2.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

- KUNÁK, S. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Bratislava : Iris, 2007. 143 s. ISBN 80-8925-610-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

- KAHÁNKOVÁ, J. Volnočasové aktivity na domově mládeže jako prevence sociálně nežádoucích jevů [online]. 2008 [cit. 2015-05-15]. Přístup z : <http://theses.cz/id/gerxst/?furl=%2Fid%2Fgerxst%2F;lang=en>
- PEŠEK, R.; NEČESANÁ K. Kouření aneb Závislost na tabáku. Rizika, projevy, motivace, léčba. Arkáda - sociálně psychologické centrum. Písek, 2009. [cit. 2015-12-04]. Přístup z: <http://www.arkadacentrum.cz/publikace>.
- SAK, P.; SAKOVÁ, K. Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže od r. 2007.[online]. MŠMT ČR, 2006 [cit. 2015-12-12]. Přístup z : <http://www.rdmkv.cz/>

dokumenty/006/koncepce_statni_politiky_pro_oblast_deti_a_mladeze_na_obdobi_2007_2013.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Volný čas a prevence u dětí a mládeže. [online]. Praha: MŠMT ČR, odbor pro mládež, 2006 [cit. 2015-10-19]. Přístup z : <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/olnycas.pdf>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, čj.21291/2010-28. [online]. MŠMT ČR, 2010 [cit. 2015-12-12]. Přístup z: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjv6I2ZLjKAhVIqQ4KHWGECKcQFggeMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.atre.cz%2Fzakony%2Fpage0477.htm&usg=AFQjCNFqtJOOoRQZkpC6tHnbPk361nKU7g>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2013 – 2018. MŠMT ČR, 2013. [cit. 2016-01-19]. Přístup z : http://www.msmt.cz/file/28077_1_1/

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020. MŠMT ČR, 2014 [cit. 2016-01-19]. Přístup z: http://www.msmt.cz/file/33599_1_1/

SEZNAM ZKRATEK

ČR - Česká republika

DM - domov mládeže

DVD - digitální záznamové médium

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PC - osobní počítač

SOŠ - střední odborná škola

SOU - střední odborné učiliště

syndrom CAN - syndrom zneužívaného dítěte

YMCA – křesťanské sdružení mladých

ZŠ - základní škola

ZUŠ - základní umělecká škola

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Preference hodnot mládeže ve věku 15 - 30 let v letech 1984 – 2005. Index (minimum - 1, maximum - 5)	14
Tabulka 2: Přehled 10 nejpočetnějších sdružení působících v oblasti dětí a mládeže v roce 2011 (převzato z publikace Mládež České republiky	31

Seznam grafů

Graf č. 1: Věkové složení	Graf č. 2: Pohlaví a typ školy.....	43
Graf č. 3: Vliv na trávení volného času		44
Graf č. 4: Frekvence pocitu nudy.....		45
Graf č. 5: Přehled aktivit konaných každodenně		46
Graf č. 6: Přehled aktivit konaných aspoň 1x týdně		46
Graf č. 7: Přehled aktivit konaných 1x měsíčně		46
Graf č. 8: Struktura organizované zájmové činnosti v DM		47
Graf č. 9: Spokojenost s organizovanými aktivitami v DM		48
Graf č. 10: Konzumace alkoholu		49
Graf č. 11: Počet kuřáků a počet průměrně vykouřených cigaret za den		50
Graf č. 12: Zkušenost s drogou – jednorázová.		50
Graf č. 13: Zkušenost s drogou – opakovaná.....		51
Graf č. 14: Výskyt šikany v DM.....		52

Graf č. 15: Reakce na šikanu	52
Graf č. 16: Názor na volnočasové aktivity jako formu prevence.	53

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník I

Příloha B - Vyhodnocení výzkumného šetření V

Příloha A – Dotazník

Milý studente,

prosím o pravdivé vyplnění dotazníku. Tvoje odpovědi jsou anonymní a slouží pouze ke studijním účelům (výzkumné šetření k bakalářské práci). Vyplnění nezabere více než 20 minut. Pokud není uvedeno jinak, zakroužkuj pouze 1 odpověď.

Děkuji Ti za spolupráci - Vendulka Zemanová

1. Tvůj věk v roce 2015.....

2. Jsi: *žena muž*

3. Studuješ: *SOŠ SOU*

4. Kdo má největší vliv na to, jakým způsobem trávíš volný čas?

já sám - kamarádi - rodiče - pedagog - někdo jiný (uved')

5. Jak často zažíváš pocit nudy?

často - někdy - nikdy

6. Co děláš, když se nudíš?

.....
.....

7. Jak často se věnuješ na DM následujícím aktivitám:

Prosím, zakřížkuj odpovědi v každém řádku!

	měsíčně	nikdy	každý den	aspoň 1x týdně	aspoň 1x
<i>Poslech hudby</i>					
<i>Četba knih, časopisů</i>					
<i>Nicnedělání, odpočinek</i>					
<i>Setkání s kamarádem</i>					
<i>PC – internet, hry</i>					
<i>Vycházka – město</i>					
<i>Vycházka – příroda</i>					
<i>Návštěva restaurace</i>					

<i>Návštěva čajovny</i>				
<i>Péče o zevnějšek</i>				
<i>Sledování TV, DVD</i>				
<i>Studium</i>				
<i>Mimoškolní vzdělávání (kurzy, zájmové kroužky)</i>				

8. Kterých aktivit organizovaných na DM se účastníš a jak často?

pravidelně

občas

<i>Horolezecký kroužek</i>		
<i>Florbal</i>		
<i>Kondiční cvičení</i>		
<i>Kroužek míčových her</i>		
<i>Kroužek vaření</i>		
<i>Výtvarný kroužek</i>		
<i>Hudební kroužek</i>		
<i>Neúčastním se</i>		

9. Jakým dalším aktivitám neorganizovaným na DM se věnuješ?

.....
.....

10. Jak jsi celkově spokojen s organizováním volnočasových aktivit na DM ?

velmi spokojen - spíše spokojen - je mi to jedno - spíše nespokojen - velmi nespokojen

11. Co postrádáš v programu volnočasových aktivit na DM ?

.....
.....

12. Jaké kulturní a sportovní zařízení města využíváš ve svém volném čase (např.

knihovna, kino, divadlo, bazén, posilovna, skatepark apod.)?

.....
.....

13. Konzumuješ alkohol? *ano - ne*

14. Pokud ano, podtrhni v jaké míře.

výjimečně - příležitostně - pravidelně

15. Jsi kuřák? *ano - ne*

16. Pokud ano, jaká je tvoje denní spotřeba vykouřených cigaret. ....

17. Užil jsi někdy některou z následujících látek?

Prosím, zakřížkuj odpovědi v každém řádku

	nikdy	jedenkrát	několikrát
<i>Marihuana nebo hašiš</i>			
<i>Pervitin</i>			
<i>LSD, tripy</i>			
<i>Houbičky</i>			
<i>Heroin</i>			
<i>Extáze</i>			
<i>Těkavé (čichací) látky</i>			
<i>Léky</i>			

18. Šikanoval tě někdo v DM nebo ve škole? *ano - ne*

19. Co bys dělal/a, kdybys byl/a svědkem šikany?

<i>Zavolal/a bych na pomoc vychovatele, učitele, psychologa</i>	
<i>Zavolal/a bych na pomoc spolužáky</i>	
<i>Okřikl/a bych agresora</i>	
<i>Začal/a bych oběť bránit</i>	
<i>Někomu bych to řekl/a</i>	
<i>Nevšímal/a bych si toho</i>	
<i>Přidal bych se k šikanujícím</i>	
<i>Něco jiného</i>	

20. Jak by měl být potrestán žák, který šikanuje druhé?

.....

21. Jaký máš názor na rovnici

větší možnost pozitivních volnočasových aktivit = snížení nežádoucích negativních jevů (např. kouření, alkohol, drogy, šikana, krádeže)

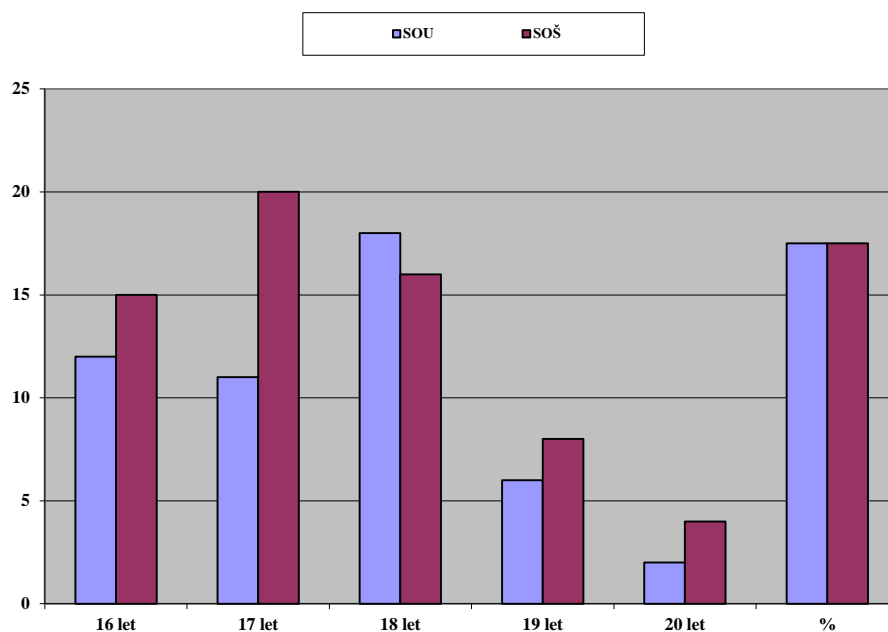
souhlasím - spíše souhlasím - nevím - spíše nesouhlasím - nesouhlasím

Děkuji Ti za tvůj čas a ochotu.

Příloha B - Vyhodnocení výzkumného šetření

Otázka č. 1: Tvůj věk v roce 2015.....

Graf č. 17: Věkové složení respondentů

Otázka č. 2: Jsi žena/muž

Tabulka č. 3: Rozdělení dle pohlaví

	n_i	p_i
dívky	65	58%
chlapci	47	42%
	$\Sigma 112$	100%

Otázka č. 3: Studuješ SOU/SOŠ

Tabulka č. 4: Rozdělení dle typu školy

	n_i	p_i
SOU	49	43%
SOŠ	63	57%
	$\Sigma 112$	100%

Otázka č. 4: Kdo má největší vliv na to, jakým způsobem trávíš volný čas?

Tabulka č. 5: Vliv na trávení volného času

	CH SOU	n_i	p_i	D SOU	n_i	p_i	CH SOŠ	n_i	p_i	D SOŠ	n_i	p_i
já sám	6	$\Sigma 112$	5%	12	$\Sigma 112$	11%	10	$\Sigma 112$	9%	18	$\Sigma 112$	16%
rodiče	1	$\Sigma 112$	1%	0	$\Sigma 112$	0%	3	$\Sigma 112$	3%	2	$\Sigma 112$	2%
kamarádi	10	$\Sigma 112$	9%	16	$\Sigma 112$	14%	12	$\Sigma 112$	11%	13	$\Sigma 112$	12%
pedagog	0	$\Sigma 112$	0%	0	$\Sigma 112$	0%	1	$\Sigma 112$	1%	1	$\Sigma 112$	1%
někdo jiný	2	$\Sigma 112$	2%	2	$\Sigma 112$	2%	2	$\Sigma 112$	2%	1	$\Sigma 112$	1%

Otázka č. 5: Jak často zažíváš pocit nudy?

Tabulka č. 6: Frekvence pocitu nudy

	CH SOU	n_i	p_i	D SOU	n_i	p_i	CH SOŠ	n_i	p_i	D SOŠ	n_i	p_i
Často	2	112	2%	1	112	1%	3	112	3%	5	112	4%
Někdy	11	112	10%	14	112	13%	19	112	17%	22	112	20%
Nikdy	6	112	5%	15	112	13%	6	112	5%	8	112	7%
	19	$\Sigma 112$	17%	30	$\Sigma 112$	27%	28	$\Sigma 112$	25%	35	$\Sigma 112$	31%

Otázka č. 6: Co děláš, když se nudíš?

Tabulka č. 7: Aktivitty při pocitu nudy

	SOU	n _i	p _i	SOŠ	n _i	p _i
přátelé	23	112	21%	21	112	19%
restaurace	10	112	9%	2	112	2%
práce na PC	6	112	5%	10	112	9%
bojová umění	3	112	3%	1	112	1%
brigáda	0	112	0%	2	112	2%
ruční práce	2	112	2%	1	112	1%
nakupování	2	112	2%	2	112	2%
telefonování	4	112	4%	1	112	1%
ZUŠ	0	112	0%	2	112	2%
jazyková škola	0	112	0%	1	112	1%
skateboard	5	112	4%	0	112	0%
zumba	1	112	1%	3	112	3%
posilovna	5	112	4%	4	112	4%
žádné	1	112	1%	0	112	0%
	62		55%	50		45%

Otázka č. 7: Jak často se věnuješ na DM následujícím aktivitám?

Tabulka č. 8: Přehled aktivit konaných každodenně - chlapci

	CH SOU	p _i	CH SOŠ	p _i	chlapci	p _i
poslech hudby	18	21%	20	17%	38	19%
četba	0	0%	2	2%	2	1%
nicnedělání, odpočinek	8	10%	7	6%	15	7%
setkání s kamarády	14	17%	21	17%	35	17%
Pc - internet, hry, chat	15	18%	24	20%	39	19%
vycházka - město	9	11%	10	8%	19	9%
návštěva restaurace	2	2%	0	0%	2	1%
péče o zevnějšek	12	14%	24	20%	36	18%
sledování TV, DVD	6	7%	4	3%	10	5%
studium	0	0%	9	7%	9	4%
kroužky, jednorázové akce	0	0%	0	0%	0	0%
	Σ84	100%	Σ121	100%	Σ205	100%

Tabulka č. 9: Přehled aktivit konaných každodenně - dívky

	D SOU	p_i	D SOŠ	p_i	dívky	p_i
poslech hudby	26	15%	29	14%	55	14%
četba	1	1%	6	3%	7	2%
nicnedělání, odpočinek	18	10%	22	11%	40	10%
setkání s kamarády	26	15%	23	11%	49	13%
Pc - internet, hry, chat	27	15%	33	16%	60	16%
vycházka - město	23	13%	17	8%	40	10%
návštěva restaurace	0	0%	0	0%	0	0%
péče o zevnějšek	27	15%	33	16%	60	16%
sledování TV, DVD	21	12%	14	7%	35	9%
studium	7	4%	29	14%	37	10%
kroužky, jednorázové akce	0	0%	0	0%	0	0%
	$\Sigma 176$	100%	$\Sigma 206$	100%	$\Sigma 383$	100%

Tabulka č. 10: Přehled aktivit konaných 1x týdně - chlapci

	CH SOU	p_i	CH SOŠ	p_i	chlapci	p_i
poslech hudby	1	1%	8	5%	9	4%
četba (kniha, časopis)	3	3%	11	7%	14	6%
nicnedělání, odpočinek	6	7%	13	9%	19	8%
setkání s kamarády	5	6%	6	4%	11	5%
Pc - internet, hry, chat	4	4%	4	3%	8	3%
vycházka - město	9	10%	18	12%	27	11%
návštěva restaurace	15	17%	22	15%	37	15%
péče o zevnějšek	7	8%	4	3%	11	5%
sledování TV, DVD	13	15%	24	16%	37	15%
studium	16	18%	17	11%	33	14%
kroužky, jednorázové akce	10	11%	23	15%	33	14%
	$\Sigma 89$	100%	$\Sigma 150$	100%	$\Sigma 239$	100%

Tabulka č. 11: Přehled aktivit konaných 1x týdně - dívky

	D SOU	p_i	D SOŠ	p_i	dívky	p_i
Poslech hudby	4	4%	6	5%	10	4%
Četba (kniha, časopis)	12	11%	19	14%	31	13%
Nicnedělání, odpočinek	8	8%	8	6%	16	7%
Setkání s kamarády	4	4%	11	8%	15	6%
Pc - internet, hry, chat	3	3%	2	2%	5	2%
Vycházka - město	7	7%	18	14%	25	10%
Návštěva restaurace	14	13%	9	7%	23	10%
Péče o zevnějšek	3	3%	2	2%	5	2%
Sledování TV, DVD	9	8%	21	16%	30	13%
Studium	22	21%	6	5%	28	12%
Kroužky, jednorázové akce	20	19%	31	23%	51	21%
	$\Sigma 106$	100%	$\Sigma 133$	100%	$\Sigma 239$	100%

Tabulka č. 12: Přehled aktivit konaných 1x měsíčně - chlapci

	CH SOU	p_i	CH SOŠ	p_i	chlapci	p_i
Poslech hudby	0	0%	0	0%	0	0%
Četba (kniha, časopis)	16	44%	15	41%	31	42%
Nicnedělání, odpočinek	5	14%	8	22%	13	18%
Setkání s kamarády	0	0%	1	3%	1	1%
Pc - internet, hry, chat	0	0%	0	0%	0	0%
Vycházka - město	1	3%	0	0%	1	1%
Návštěva restaurace	2	6%	6	16%	8	11%
Péče o zevnějšek	0	0%	0	0%	0	0%
Sledování TV, DVD	0	0%	0	0%	0	0%
Studium	3	8%	2	5%	5	7%
Kroužky, jednorázové akce	9	25%	5	14%	14	19%
	$\Sigma 36$	100%	$\Sigma 37$	100%	$\Sigma 73$	100%

Tabulka č. 13: Přehled aktivit konaných 1x měsíčně - dívky

	D	SOU	p_i	D	SOŠ	p_i	dívky	p_i
Poslech hudby	0		0%	0		0%	0	0%
Četba (kniha, časopis)	17		35%	10		22%	27	29%
Nicnedělání, odpočinek	4		8%	5		11%	9	10%
Setkání s kamarády	0		0%	1		2%	1	1%
Pc - internet, hry, chat	0		0%	0		0%	0	0%
Vycházka - město	0		0%	0		0%	0	0%
Návštěva restaurace	16		33%	26		57%	42	45%
Péče o zevnějšek	0		0%	0		0%	0	0%
Sledování TV, DVD	0		0%	0		0%	0	0%
Studium	1		2%	0		0%	1	1%
Kroužky, jednorázové akce	10		21%	4		9%	14	15%
	Σ 48		100%	Σ 46		100%	Σ 94	100%

Otázka č. 8: Kterých aktivit organizovaných v DM se účastníš?

Tabulka č. 14: Účast na zájmové činnosti DM

	CH	p_i	D	p_i	SOU	p_i	CH	p_i	D	p_i	SOŠ	p_i
	SOU		SOU		SOU		SOŠ		SOŠ		SOŠ	
Horolezecký	2	9%	2	6%	4	7%	4	11%	0	0%	4	5%
Florbal	4	18%	4	13%	8	15%	6	17%	7	18%	13	17%
Kondiční cvičení	3	14%	0	0%	3	6%	9	25%	5	13%	14	19%
Míčové hry	7	32%	2	6%	9	17%	8	22%	2	5%	10	13%
Vaření	0	0%	4	13%	4	7%	0	0%	2	5%	2	3%
Výtvarný	0	0%	7	22%	7	13%	0	0%	8	21%	8	11%
Hudební	1	5%	0	0%	1	2%	2	6%	2	5%	4	5%
Ruční práce	0	0%	5	16%	5	9%	0	0%	5	13%	5	7%
Neúčastním se	5	23%	8	25%	13	24%	7	19%	8	21%	15	20%
	Σ 22	100%	Σ 32	100%	Σ 54	100%	Σ 36	100%	Σ 39	100%	Σ 75	100%

Otázka č. 9: Jakým dalším aktivitám neorganizovaným v DM se věnuješ?

Tabulka č. 15: Neorganizované aktivity

	SOU	n_i	p_i	SOŠ	n_i	p_i
přátelé	23	$\Sigma 112$	21%	21	$\Sigma 112$	19%
restaurace	10	$\Sigma 112$	9%	2	$\Sigma 112$	2%
práce na PC	6	$\Sigma 112$	5%	10	$\Sigma 112$	9%
bojová umění	3	$\Sigma 112$	3%	1	$\Sigma 112$	1%
brigáda	0	$\Sigma 112$	0%	2	$\Sigma 112$	2%
ruční práce	2	$\Sigma 112$	2%	1	$\Sigma 112$	1%
nakupování	2	$\Sigma 112$	2%	2	$\Sigma 112$	2%
telefonování	4	$\Sigma 112$	4%	1	$\Sigma 112$	1%
ZUŠ	0	$\Sigma 112$	0%	2	$\Sigma 112$	2%
jazyk, škola	0	$\Sigma 112$	0%	1	$\Sigma 112$	1%
skateboard	5	$\Sigma 112$	4%	0	$\Sigma 112$	0%
zumba	1	$\Sigma 112$	1%	3	$\Sigma 112$	3%
posilovna	5	$\Sigma 112$	4%	4	$\Sigma 112$	4%
žádné	1	$\Sigma 112$	1%	0	$\Sigma 112$	0%
	62	$\Sigma 112$	55%	50	$\Sigma 112$	45%

Otázka č. 10: Jak jsi celkově spokojen s organizováním volnočasových aktivit v DM?

Tabulka č. 16: Spokojenost s organizací volného času v DM

	CH SOU	D SOU	SOU	CH SOŠ	D SOŠ	SOŠ	n_i	p_i				
velmi spokojen	0	4	4	0	3	3	7	7%				
spíše spokojen	9	16	25	14	24	38	63	59%				
je mi to jedno	8	9	17	12	7	19	36	29%				
spíše nespokojen	0	1	1	2	1	3	4	4%				
velmi nespokojen	2	0	2	0	0	0	2	2%				
	19	0	3	9	4	8	2	5	3	6	$\Sigma 112$	100%

Otázka č. 11: Co postrádáš v programu volnočasových aktivit v DM?

Tabulka č. 17: Co chybí v nabídce volnočasových aktivit

	SOU	SOŠ	n_i	p_i
nevím	18	27	45	62%
účast na sportovním utkání	7	5	12	16%
zájezd na muzikál	2	5	7	10%
kroužek bojových umění	3	1	4	5%
více volna	2	3	5	7%
	32	41	$\Sigma 73$	100%

Otázka č. 12: Jaké kulturní a sportovní zařízení ve městě využíváš?

Tabulka č. 18: Další navštěvovaná zařízení pro volný čas

	SOU	SOŠ	n_i	p_i
bazén	12	35	47	26%
čajovna	1	5	6	3%
kino	28	47	75	41%
posilovna	12	6	18	10%
zámecký park	0	3	3	2%
zimní stadion	5	4	9	5%
fitness centrum	2	6	8	4%
knihovna	0	3	3	2%
bowling	6	6	12	7%
divadlo	0	2	2	1%
sjezdovka	0	1	1	1%
	66	118	$\Sigma 184$	100%

Otázka č. 13 a 14: Konzumuješ alkohol? Pokud ano, jak často?

Tabulka č. 19: Konzumace alkoholu

	CH SOU	p_i	D SOU	p_i	SOU	p_i	CH SOŠ	p_i	D SOŠ	p_i	SOŠ	p
ano	18	95%	25	83%	43	88%	23	82%	27	77%	52	80%
ne	1	5%	5	17%	6	12%	5	18%	8	23%	13	20%
	$\Sigma 19$	100%	$\Sigma 30$	100%	$\Sigma 49$	100%	$\Sigma 28$	100%	$\Sigma 35$	100%	$\Sigma 65$	100%

Tabulka č. 20: Frekvence konzumace alkoholu

	CH SOU	n_i	p_i	D SOU	n_i	p_i	CH SOŠ	n_i	p_i	D SOŠ	n_i	p_i
výjimečně	0	110	0%	2	110	2%	2	110	2%	7	110	6%
příležitostně	11	110	10%	24	110	22%	22	110	20%	19	110	17%
pravidelně	8	110	7%	4	110	4%	2	110	2%	9	110	8%
	19	$\Sigma 110$	17%	30	$\Sigma 110$	27%	26	$\Sigma 110$	24%	35	$\Sigma 110$	32%

Otázka č. 15 a 16: Jsi kuřák? Pokud ano, jaká je tvoje denní spotřeba?

Tabulka č. 21: Počet kuřák

	CH SOU	n_i	p_i	D SOU	n_i	p_i	CH SOŠ	n_i	p_i	D SOŠ	n_i	p_i
ano	13	$\Sigma 112$	12%	22	$\Sigma 112$	20%	18	$\Sigma 112$	16%	24	$\Sigma 112$	21%
ne	6	$\Sigma 112$	5%	8	$\Sigma 112$	7%	10	$\Sigma 112$	9%	11	$\Sigma 112$	10%
	19	$\Sigma 112$	17%	30	$\Sigma 112$	27%	28	$\Sigma 112$	25%	35	$\Sigma 112$	31%

Tabulka č. 22: Počet denně vykouřených cigaret

	počet	n_i	p_i
chlapani SOU	7	$\Sigma 21$	33%
dívky SOU	6	$\Sigma 21$	29%
chlapani SOŠ	4	$\Sigma 21$	19%
dívky SOŠ	4	$\Sigma 21$	19%
	21	$\Sigma 21$	100%

Otázka č. 17: Užil jsi někdy některou z následujících látek?

Tabulka č. 23: Zkušenost s drogou - jednorázová

	SOU	n_i	p_i	SOŠ	n_i	p_i
marihuana	15	$\Sigma 72$	21%	11	$\Sigma 72$	15%
pervitin	0	$\Sigma 72$	0%	1	$\Sigma 72$	1%
LSD, tripy	8	$\Sigma 72$	11%	0	$\Sigma 72$	0%
houbičky	7	$\Sigma 72$	10%	3	$\Sigma 72$	4%
heroin	0	$\Sigma 72$	0%	0	$\Sigma 72$	0%
extáze	12	$\Sigma 72$	17%	8	$\Sigma 72$	11%
těkavé látky	3	$\Sigma 72$	4%	1	$\Sigma 72$	1%
léky	1	$\Sigma 72$	1%	2	$\Sigma 72$	3%
	46	$\Sigma 72$	64%	26	$\Sigma 72$	36%

Tabulka č. 24: Zkušenost s drogou – opakovaná

	SOU	n_i	p_i	SOŠ	n_i	p_i
marihuana	9	$\Sigma 29$	31%	7	$\Sigma 29$	24%
pervitin	0	$\Sigma 29$	0%	0	$\Sigma 29$	0%
LSD, tripy	1	$\Sigma 29$	3%	0	$\Sigma 29$	0%
houbičky	4	$\Sigma 29$	14%	0	$\Sigma 29$	0%
heroin	0	$\Sigma 29$	0%	0	$\Sigma 29$	0%
extáze	1	$\Sigma 29$	3%	2	$\Sigma 29$	7%
těkavé látky	2	$\Sigma 29$	7%	0	$\Sigma 29$	0%
léky	1	$\Sigma 29$	3%	2	$\Sigma 29$	7%
	18	$\Sigma 29$	62%	11	$\Sigma 29$	38%

Otázka č. 18: Šikanoval tě někdo v DM nebo ve škole?

Tabulka č. 25: Výskyt šikany v DM

	CH SOU	n_i	p_i	D SOU	n_i	p_i	CH SOŠ	n_i	p_i	D SOŠ	n_i	p_i
ano	2	$\Sigma 112$	2%	5	$\Sigma 112$	4%	0	$\Sigma 112$	0%	2	$\Sigma 112$	2%
ne	17	$\Sigma 112$	15%	25	$\Sigma 112$	22%	28	$\Sigma 112$	25%	33	$\Sigma 112$	29%
	19	$\Sigma 112$	17%	30	$\Sigma 112$	27%	28	$\Sigma 112$	25%	35	$\Sigma 112$	31%

Otázka č. 19: Co bys dělal, kdybys byl svědkem šikany?

Tabulka č. 26: Reakce na šikanu

	SOU	n_i	p_i	SOŠ	n_i	p_i
Zavolal bych na pomoc vychovatele	4	$\Sigma 112$	4%	7	$\Sigma 112$	6%
Zavolal bych na pomoc spolužáky	8	$\Sigma 112$	7%	9	$\Sigma 112$	8%
Okřikl bych agresora	9	$\Sigma 112$	8%	17	$\Sigma 112$	15%
Začal bych oběť bránit	17	$\Sigma 112$	15%	25	$\Sigma 112$	22%
Někomu bych to řekl	2	$\Sigma 112$	2%	2	$\Sigma 112$	2%
Nevšímal bych se toho	6	$\Sigma 112$	5%	2	$\Sigma 112$	2%
Přidal bych se na stranu agresora	3	$\Sigma 112$	3%	1	$\Sigma 112$	1%
Něco jiného	0	$\Sigma 112$	0%	0	$\Sigma 112$	0%
	49	$\Sigma 112$	44%	63	$\Sigma 112$	56%

Otázka č. 20: Jak by měl být potrestán žák, který šikanuje druhé?

Tabulka č. 27: Potrestání agresora

	SOU	n_i	p_i	SOŠ	n_i	p_i
napomenutí	10	$\Sigma 112$	9%	13	$\Sigma 112$	12%
snížená známka z chování	14	$\Sigma 112$	13%	19	$\Sigma 112$	17%
vyloučení ze školy	16	$\Sigma 112$	14%	21	$\Sigma 112$	19%
potrestání rodiči	9	$\Sigma 112$	8%	8	$\Sigma 112$	7%
odborná pomoc	0	$\Sigma 112$	0%	2	$\Sigma 112$	2%
	49	$\Sigma 112$	44%	63	$\Sigma 112$	56%

Otázka č. 21: Jaký máš názor na rovnici:

větší možnost pozitivních volnočasových aktivit = snížení nežádoucích negativních jevů (např. kouření, alkohol, drogy, šikana, krádeže)

Tabulka č. 28: Názor na rovnici

	SOU	n_i	p_i	SOŠ	n_i	p_i
souhlasím	8	$\Sigma 112$	7%	19	$\Sigma 112$	17%
spíše souhlasím	23	$\Sigma 112$	21%	25	$\Sigma 112$	22%
nevím	17	$\Sigma 112$	15%	16	$\Sigma 112$	14%
spíše nesouhlasím	1	$\Sigma 112$	1%	2	$\Sigma 112$	2%
nesouhlasím	0	$\Sigma 112$	0%	1	$\Sigma 112$	1%
	49	$\Sigma 112$	44%	63	$\Sigma 112$	56%

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Vendulka Zemanová

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Volnočasové aktivity jako prevence rizikového chování mládeže

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 48

Celkový počet stran příloh: 15

Počet titulů českých použitých zdrojů: 22

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 7

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Hadj Moussová